

OD SŁOWA DO DZIAŁANIA

Program nauczania języka angielskiego dla II etapu edukacyjnego (klasy IV – VIII)

**zgodny z Rozporządzeniem Ministra Edukacji
z dnia 11 marca 2026 r.**

w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego
oraz **podstawy programowej kształcenia ogólnego**
dla szkoły podstawowej,
w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną
w stopniu umiarkowanym lub znacznym

Anna Pasternak
dr Anna Abramczyk

Spis treści

1. Główne założenia programu.....	4
1.1 Ogólna charakterystyka programu i jego główne założenia.....	4
1.2 Adresaci programu	4
1.3 Warunki realizacji programu	5
1.3.1 Podział na grupy	5
1.3.2 Wyposażenie sali i pomoce dydaktyczne	5
2. Cele programu	6
2.1 Cele kształcenia – wymagania ogólne	6
2.2 Cele kształcenia wynikające z kształtowania kompetencji przekrojowych i sprawczości.....	7
2.3 Cele wychowania.....	7
3. Uczyć się, aby wiedzieć więcej – treści kształcenia przedmiotowego.....	8
3.1 Wymagania szczegółowe	8
3.2 Zakres środków gramatycznych	16
4. Uczyć się, aby działać – procedury kształtowania kompetencji	16
4.1 Język obcy nowożytny jako kompetencja fundamentalna	17
4.1.1 Koncepcje pedagogiczne i główne założenia dydaktyczne	18
4.1.2 Główny model i główna metoda nauczania	19
4.1.3 Wzorce interakcji i ich implikacje na formy socjalne w trakcie lekcji	19
4.1.4 Wybrane techniki pracy nad poszczególnymi umiejętnościami językowymi	20
4.1.5 Indywidualizacja nauczania	29
4.1.6 Technologia informacyjna i komunikacyjna w nauczaniu języka obcego.....	34
4.1.7 Techniki rozwijania umiejętności samodzielnego uczenia się.....	38
4.2 Kształtowanie kompetencji przekrojowych na lekcjach języka angielskiego.....	42
4.2.1 Kompetencje poznawcze	42
4.2.2 Kompetencje społeczne.....	43
4.3 Kształtowanie sprawczości uczniów na lekcjach języka angielskiego	50
4.4 Kształtowanie kompetencji poprzez realizację doświadczeń edukacyjnych i tygodnia projektowego.....	52
4.4.1 Doświadczenia edukacyjne.....	53
4.4.2 Tydzień projektowy	54
4.5 Materiały dydaktyczne	59
5. Ocenianie.....	59
5.1 Formułowanie wymagań edukacyjnych.....	61

5.2	Przykładowe narzędzia oceniania.....	63
6.	Ewaluacja programu	64
7.	Wykaz aktów prawnych.....	66
8.	Literatura źródłowa	67
9.	Źródła internetowe	67
10.	Narzędziownik TIK.....	67

1. Główne założenia programu

1.1 Ogólna charakterystyka programu i jego główne założenia

Program nauczania języka angielskiego „Od słowa do działania” został opracowany z uwzględnieniem obowiązujących aktów prawnych, w tym wymagań podstawy programowej kształcenia ogólnego dla drugiego etapu edukacyjnego. Program jest spójny z założeniami Reformy 26 – Kompas Jutra. Jest przeznaczony dla uczniów klas IV – VIII kontynuujących naukę języka angielskiego rozpoczętą na pierwszym etapie edukacyjnym.

Program ma charakter otwarty. Przedstawione w nim sposoby realizacji stanowią propozycję, którą nauczyciel może dostosowywać do potrzeb, możliwości i zainteresowań uczniów oraz specyfiki danej szkoły. W realizacji niniejszego programu założono różnorodność metod, form pracy i materiałów dydaktycznych, umożliwiając tym samym indywidualizację procesu dydaktycznego oraz wspierając harmonijny rozwój każdego ucznia.

Dokument wyznacza kierunek rozwoju młodego człowieka jako osoby uczącej się, świadomie budującej relacje z innymi oraz podejmującej odpowiedzialne działania w warunkach zmienności i niepewności współczesnego świata. W tym ujęciu język angielski staje się nie tylko przedmiotem nauczania, lecz także narzędziem wspierającym rozwój poznawczy, społeczny i osobisty ucznia, dlatego duży nacisk położono na rozwijanie kompetencji fundamentalnych i przekrojowych, wspieranie samodzielności ucznia, jego sprawczości oraz gotowości do podejmowania odpowiedzialnych decyzji. Istotnym założeniem programu jest integracja kompetencji językowych z kompetencjami przekrojowymi, takimi jak krytyczne i kreatywne myślenie, współpraca oraz troska o siebie i innych, co sprzyja transferowi wiedzy do sytuacji rzeczywistych oraz zwiększa efektywność uczenia się.

W konceptualizacji programu uwzględniono również podejście mastery learning, zakładające, że każdy uczeń może osiągnąć zakładane efekty uczenia się, jeśli otrzyma odpowiednie wsparcie. Rolą nauczyciela – realizatora niniejszego programu jest projektowanie środowiska uczenia się, w którym uczniowie otrzymują wsparcie. Nauczyciel dba też o ich dobrostan oraz tworzy warunki sprzyjające eksperymentowaniu, współpracy i wyciąganiu wniosków z doświadczeń.

Całość założeń programu zmierza nie tylko do rozwijania umiejętności komunikacyjnych w języku angielskim, lecz przede wszystkim do wzmocnienia poczucia własnej skuteczności ucznia oraz przygotowania go do świadomego i odpowiedzialnego funkcjonowania w dynamicznie zmieniającym się świecie.

1.2 Adresaci programu

Głównymi adresatami programu są nauczyciele języka angielskiego pracujący w klasach IV–VIII szkoły podstawowej, realizujący kształcenie językowe zgodnie z wymaganiami nowej

podstawy programowej. Program przeznaczony jest zarówno dla nauczycieli posiadających wieloletnie doświadczenie zawodowe, jak i dla osób rozpoczynających pracę, które poszukują skutecznych i nowoczesnych rozwiązań dydaktycznych wspierających rozwój uczniów.

Niniejszy program jest opisem realizacji wymagań podstawy programowej wspierającym nauczycieli w tworzeniu środowiska edukacyjnego sprzyjającego aktywnemu uczestnictwu uczniów w procesie uczenia się oraz planowaniu działań dydaktycznych opartych na zaangażowaniu ucznia, rozwijaniu jego zainteresowań, wzmacnianiu motywacji oraz przygotowywaniu do świadomego podejmowania decyzji i odpowiedzialnego działania. Program zachęca do stosowania metod pracy umożliwiających uczniom współdziałanie, samodzielne poszukiwanie informacji, rozwiązywanie problemów oraz wykorzystywanie języka angielskiego w autentycznych sytuacjach komunikacyjnych.

Pośrednimi odbiorcami programu są uczniowie klas IV–VIII szkoły podstawowej, dla których został on opracowany, a także ich rodzice i opiekunowie, uczestniczący w procesie wspierania rozwoju edukacyjnego i osobistego dziecka.

1.3 Warunki realizacji programu

1.3.1 Podział na grupy

Warunkiem skutecznej realizacji programu jest organizacja nauczania w możliwie małych grupach o zbliżonym poziomie biegłości językowej uczniów. W zależności od możliwości organizacyjnych szkoły dopuszcza się tworzenie grup międzyoddziałowych. Rekomenduje się przeprowadzenie diagnozy wstępnej na początku klasy IV, obejmującej test poziomujący oraz zadania diagnozujące kompetencje komunikacyjne uczniów. Diagnoza może być uzupełniona o obserwację pracy uczniów w działaniach, takich jak gry językowe, dialogi czy prace projektowe. Uzyskane informacje mogą pomóc nauczycielowi w decyzji o realizacji podstawy programowej na poziomie wyższym niż oczekiwany. Organizacja pracy w grupach powinna uwzględniać założenia mastery learning (stopniowe osiąganie biegłości) oraz scaffolding (stopniowane wsparcie ucznia przez nauczyciela), co oznacza konieczność różnicowania tempa pracy, zakresu wsparcia oraz poziomu trudności zadań, tak aby każdy uczeń mógł osiągać sukcesy adekwatne do swoich możliwości i stopniowo rozwijać samodzielność językową.

1.3.2 Wyposażenie sali i pomoce dydaktyczne

Nauczanie języka angielskiego powinno odbywać się w sali umożliwiającej pracę w różnych konfiguracjach – indywidualnej, w parach oraz w grupach. Przestrzeń dydaktyczna powinna sprzyjać komunikacji, współpracy i aktywnemu uczestnictwu uczniów. Niezbędne jest zapewnienie dostępu do Internetu oraz podstawowego wyposażenia multimedialnego, w tym

komputera i urządzeń umożliwiających odtwarzanie materiałów audio i wideo. Zalecane są również:

- tablica interaktywna lub monitor multimedialny,
- słowniki (tradycyjne i cyfrowe),
- podręczniki do gramatyki z zestawem ćwiczeń,
- mapy, plansze, plakaty tematyczne i inne materiały wizualne wspierające naukę słownictwa.

Wskazane są także następujące źródła autentycznego języka:

- rekwizyty, takie jak broszury, ulotki, informatory, bilety, opakowania np. produktów spożywczych,
- filmy i audiobooki,
- zestaw lektur dostosowany do poziomu zaawansowania językowego uczniów,
- katalog zasobów internetowych do wykorzystania w klasie i w domu,
- aplikacje komputerowe umożliwiające jednoczesną aktywność całej grupy.

2. Cele programu

2.1 Cele kształcenia – wymagania ogólne

Zgodnie z podstawą programową nadrzędnym celem kształcenia w zakresie języka obcego nowożytnego jest skuteczne porozumiewanie się, w szczególności w mowie. Nauczyciel jako kreator środowiska skutecznego uczenia się powinien na lekcji aranżować sytuacje komunikacyjne bliskie doświadczeniom uczniów oraz adekwatne do ich wieku, w których będą przygotowywać się do wykorzystania języka w kontekstach praktycznych.

Na drugim etapie edukacyjnym postawiono uczniom siedem wymagań ogólnych w zakresie kształcenia językowego:

1. Posługiwanie się środkami językowymi: leksykalnymi, gramatycznymi, fonetycznymi i ortograficznymi.
2. Rozumienie wypowiedzi ustnych i pisemnych.
3. Tworzenie wypowiedzi ustnych i pisemnych.
4. Uczestniczenie w rozmowie i reagowanie w sytuacjach życia codziennego, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie.
5. Przekształcanie przekazu w ramach tego samego języka obcego nowożytnego oraz między językami, a także z formy ustnej, pisemnej lub wizualnej na inną formę.
6. Posługiwanie się strategiami i technikami uczenia się języka obcego nowożytnego.
7. Rozwijanie otwartości na różnorodność kulturową.

Do poszczególnych wymagań ogólnych przypisano wymagania szczegółowe (patrz pkt 3.1.)

2.2 Cele kształcenia wynikające z kształtowania kompetencji przekrojowych i sprawczości

Celem stawianym przed nauczycielem szkoły podstawowej jest przygotowanie uczniów do działania w różnych sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych na podstawie wiedzy, umiejętności i postaw rozwijanych w szkole. Nauczyciel jest obowiązany do kształtowania, w ramach swojego przedmiotu, a także w ramach realizacji innych zadań szkoły, kompetencji przekrojowych:

1. poznawczych (krytyczne myślenie, kreatywne myślenie, rozwiązywanie problemów),
2. społecznych (współpraca, dbanie o innych),
3. osobistych (kierowanie sobą, dbanie o siebie).

Ponadto uczniowie powinni zostać przygotowani przez szkołę do bycia sprawczymi, czyli umięającymi podejmować autonomiczne działania mające pozytywny wpływ na nich samych i ich otoczenie oraz powinni umieć brać odpowiedzialność za podejmowanie działania.

Celem stawianym przed każdym nauczycielem jest zatem również rozwijanie u uczniów:

- poczucia przynależności do wspólnoty,
- nastawienia na rozwój,
- przekonania o własnej skuteczności,
- samoregulacji.

2.3 Cele wychowania

Oprócz rozwijania sfery poznawczej uczniów ważnym zadaniem każdego nauczyciela jest wprowadzanie uczniów w świat wartości (wolność, odpowiedzialność, wspólnota, szacunek, godność, prawda, dobro, piękno, sprawiedliwość i solidarność) oraz rozwijanie ich kompetencji społecznych, osobistych oraz sprawczości w ramach działalności wychowawczej. Ważnym elementem sfery wychowawczej jest kształtowanie postaw patriotycznych oraz troski o dobro ojczyzny.

Również na lekcjach języka angielskiego nauczyciel modeluje pożądane postawy uczniów swoim przykładem oraz poprzez stosowanie metod i technik pracy sprzyjających kształtowaniu założonych postaw i kompetencji.

3. Uczyć się, aby wiedzieć więcej – treści kształcenia przedmiotowego

3.1 Wymagania szczegółowe

Wymagania szczegółowe, czyli treści kształcenia określono w podstawie programowej na czterech poziomach biegłości językowej, zwanych poziomami i oznaczonych symbolami stosowanymi w Europejskim Systemie Opisu Kształcenia Językowego: A1, A1+, A2 i B1.

Poziomem biegłości językowej oczekiwanym od ucznia na zakończenie nauki w klasie VIII w przypadku języka obcego nowożytnego nauczanego jako pierwszy jest **poziom A2**.

Nauczyciel, biorąc pod uwagę możliwości i kompetencje językowe uczniów, podejmuje decyzję o realizacji podstawy programowej na wybranym poziomie. Może to być poziom wyższy niż określony w dokumencie jako oczekiwany.

Klasy	Język obcy nauczany jako pierwszy	
	poziom oczekiwany	poziom wyższy
IV–VIII	A2*	B1

*poziom oczekiwany, nauczyciel nie może realizować niższego poziomu

Liczba i złożoność wymagań szczegółowych, czyli treści nauczania, rośnie adekwatnie do realizowanego poziomu. Poziomy zostały opisane w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym*.

Uwaga! Nauczyciel realizuje jeden konkretny wybrany poziom, odpowiedni dla jego uczniów.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności

Poziom A2

1. Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych: leksykalnych, gramatycznych, fonetycznych i ortograficznych, niezbędnych do realizacji pozostałych wymagań szczegółowych dotyczących wiedzy i umiejętności, w zakresie tematów:

- 1) człowiek: dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania;
- 2) miejsce zamieszkania: dom i jego okolica, pomieszczenia i wyposażenie domu, obowiązki domowe, przeprowadzka;
- 3) edukacja: szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, uczenie się (w tym uczenie się przez całe życie), przybory szkolne, oceny szkolne, życie szkoły, zajęcia pozalekcyjne;

- 4) praca: zawody i związane z nimi czynności, miejsce pracy, wybór zawodu;
- 5) życie prywatne: rodzina, znajomi i przyjaciele, relacje międzyludzkie, czynności życia codziennego, przedmioty codziennego użytku, określanie czasu, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości;
- 6) żywienie: artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowywanie, nawyki żywieniowe, lokale gastronomiczne;
- 7) zakupy i usługi: rodzaje sklepów, towary i ich cechy, odzież, sprzedawanie i kupowanie, środki płatnicze, promocja i reklama, korzystanie z usług;
- 8) podróżowanie i turystyka: środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie;
- 9) kultura: dziedziny kultury, uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje;
- 10) sport: dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, wydarzenia sportowe, uprawianie sportu;
- 11) zdrowie: części ciała, tryb życia, samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie;
- 12) postęp technologiczny: wynalazki, media, korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- 13) świat przyrody: pogoda, pory roku, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska;
- 14) społeczeństwo: problemy współczesnego świata.

2. Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne (np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje, informacje, newsy czytane, prezentacje), artykułowane wyraźnie, przede wszystkim w standardowej odmianie języka:

- 1) reaguje na polecenia;
- 2) rozumie wypowiedź lub jej fragment na poziomie ogólnym: określa główną myśl, intencje nadawcy lub autora, kontekst (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników);
- 3) rozumie wypowiedź lub jej fragment na poziomie szczegółowym: znajduje w niej określone informacje;
- 4) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi.

3. Uczeń rozumie proste wypowiedzi pisemne (np. e-maile, SMS-y, napisy, ulotki, etykiety, jadłospisy, ogłoszenia, newsy, rozkłady jazdy, instrukcje, historyjki obrazkowe z tekstem, artykuły, wywiady, posty, teksty narracyjne i literackie):

- 1) rozumie tekst lub jego fragment na poziomie ogólnym: określa główną myśl, intencje autora, kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, formalny i nieformalny styl tekstu, czas, miejsce, sytuację);
- 2) rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu;
- 3) rozumie tekst lub jego fragment na poziomie szczegółowym: znajduje w nim określone informacje;
- 4) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście.

4. Uczeń tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne, zachowując zasady grzeczności językowej:

- 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska;
- 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości oraz teraźniejszości;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;

- 5) opisuje upodobania;
- 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie, przedstawia opinie innych osób;
- 7) wyraża uczucia i emocje;
- 8) udziela wskazówek i instrukcji.

5. Uczeń, posługując się właściwym dla danego języka obcego alfabetem lub sposobem zapisu, tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. wiadomość, post, e-mail, historyjkę), z zachowaniem zasad grzeczności językowej oraz, jeżeli to konieczne, zasad konstruowania tekstów danego rodzaju:

- 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska;
- 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości oraz teraźniejszości;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;
- 5) opisuje upodobania;
- 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie, przedstawia opinie innych osób;
- 7) wyraża uczucia i emocje;
- 8) udziela wskazówek i instrukcji.

6. Uczeń reaguje ustnie w typowych sytuacjach życia codziennego w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, zachowując zasady grzeczności językowej:

- 1) przedstawia siebie i inne osoby;
- 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę, podtrzymuje rozmowę, a w przypadku trudności w jej przebiegu prosi np. o wyjaśnienie, powtórzenie lub sprecyzowanie, upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź;
- 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
- 4) wyraża swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób;
- 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje;
- 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie;
- 8) proponuje, zachęca, przyjmuje i odrzuca propozycje, prowadzi proste negocjacje;
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje;
- 12) wyraża prośbę oraz zgodę na spełnienie prośby lub odmowę spełnienia prośby;
- 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie);
- 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe.

7. Uczeń, posługując się właściwym dla danego języka obcego alfabetem lub sposobem zapisu, tworzy – w reakcji na najbardziej typowe sytuacje życia codziennego – prosty tekst pisany (np. wiadomość, formularz, post, e-mail, komentarz, wpis na czacie lub forum) w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, z zachowaniem zasad grzeczności językowej:

- 1) przedstawia siebie i inne osoby;

- 2) nawiązuje kontakty towarzyskie, rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. na czacie), podtrzymuje rozmowę, a w przypadku trudności w jej przebiegu prosi np. o wyjaśnienie lub sprecyzowanie;
- 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz lub ankietę);
- 4) wyraża swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób;
- 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje;
- 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie;
- 8) proponuje, zachęca, przyjmuje i odrzuca propozycje, prowadzi proste negocjacje;
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje;
- 12) wyraża prośbę oraz zgodę na spełnienie prośby lub odmowę spełnienia prośby;
- 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie);
- 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe.

8. Uczeń przetwarza prosty tekst ustnie lub pisemnie:

- 1) przekazuje w języku obcym nowożytnym lub języku polskim informacje sformułowane w tym języku obcym;
- 2) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim;
- 3) pracując w parze lub w grupie, uzgadnia znaczenie przeczytanego lub wysłuchanego tekstu;
- 4) pracując w parze lub w grupie, współtworzy wypowiedź pisemną lub ustną;
- 5) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. na wykresach, mapach, w symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. w filmach, reklamach);
- 6) przekazuje w języku polskim informacje zawarte w obcojęzycznych materiałach wizualnych (np. na wykresach, mapach, w symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. w filmach, reklamach);
- 7) tworzy krótką notatkę jako tekst zwarty lub w punktach na podstawie wysłuchanego lub przeczytanego tekstu;
- 8) przedstawia publicznie w języku obcym wcześniej przygotowany materiał (np. prezentację, film).

9. Uczeń posługuje się strategiami i technikami uczenia się języka obcego nowożytnego, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych, adekwatnymi do realizowanego zadania oraz zgodnymi z jego indywidualnymi preferencjami:

- 1) posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami);
- 2) wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym);
- 3) współdziała w parze lub grupie w celu doskonalenia własnych umiejętności językowych lub pomocy innym uczniom w rozwijaniu ich umiejętności językowych;
- 4) korzysta z różnych źródeł informacji w języku obcym nowożytnym, również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych;

5) stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów) oraz strategie kompensacyjne w przypadku braków leksykalnych (np. upraszczanie wypowiedzi, zastępowanie wyrazu innym, opisywanie, wykorzystywanie środków niewerbalnych);

6) dokonuje samooceny własnej pracy oraz własnych postępów w nauce języka obcego nowożytnego;

7) wykorzystuje informację zwrotną, w tym o popełnionym błędzie, jako wskazówkę dotyczącą zakresu wiedzy lub umiejętności, które wymagają doskonalenia lub rozwijania.

10. Uczeń rozwija wiedzę, umiejętności oraz postawy, w tym rozumienie własnej tożsamości kulturowej, niezbędne do efektywnego funkcjonowania w wielokulturowym świecie:

1) wykorzystuje wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym, do realizacji pozostałych wymagań szczegółowych dotyczących wiedzy i umiejętności;

2) dostrzega podobieństwa i różnice między kulturą własną, kulturą kraju ojczystego a kulturą społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym, uwzględniając kontekst lokalny, europejski i globalny;

3) przejawia wrażliwość międzykulturową;

4) odróżnia stereotypy od faktów dotyczących kultury własnej, kultury kraju ojczystego oraz kultury społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym.

Poziom B1

1. Uczeń posługuje się w miarę rozwiniętym zasobem środków językowych: leksykalnych, gramatycznych, fonetycznych i ortograficznych, niezbędnych do realizacji pozostałych wymagań szczegółowych dotyczących wiedzy i umiejętności, w zakresie tematów:

1) człowiek: dane personalne, okresy życia, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania;

2) miejsce zamieszkania: dom i jego okolica, pomieszczenia i wyposażenie domu, obowiązki domowe, przeprowadzka;

3) edukacja: szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, uczenie się (w tym uczenie się przez całe życie), przybory szkolne, oceny szkolne, życie szkoły, zajęcia pozalekcyjne;

4) praca: zawody i związane z nimi czynności, miejsce pracy, wybór zawodu, poszukiwanie pracy;

5) życie prywatne: rodzina, znajomi i przyjaciele, relacje międzyludzkie, czynności życia codziennego, przedmioty codziennego użytku, określanie czasu, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy;

6) żywienie: artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowywanie, nawyki żywieniowe (w tym diety), lokale gastronomiczne;

7) zakupy i usługi: rodzaje sklepów, towary i ich cechy, odzież, sprzedawanie i kupowanie, środki płatnicze, promocja i reklama, korzystanie z usług, reklamacja;

8) podróżowanie i turystyka: środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie, awarie i wypadki w podróży, ruch uliczny;

9) kultura: dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje;

10) sport: dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, wydarzenia sportowe, uprawianie sportu, pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu;

11) zdrowie: części ciała, tryb życia, samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie, niepełnosprawność;

12) postęp technologiczny: wynalazki, media, korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych, szanse i zagrożenia związane z postęphem technologicznym;

- 13) świat przyrody: pogoda, pory roku, klimat, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska, klęski żywiołowe;
14) społeczeństwo: wydarzenia i zjawiska społeczne, problemy współczesnego świata.

2. Uczeń rozumie wypowiedzi ustne o średnim stopniu trudności (np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje, informacje, newsy czytane, podcast-y, relacje, wywiady i prezentacje), artykułowane wyraźnie w standardowej i niestandardowej odmianie języka:

- 1) reaguje na polecenia;
- 2) rozumie wypowiedź lub jej fragment na poziomie ogólnym: określa główną myśl, intencje nadawcy lub autora, kontekst (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników);
- 3) rozumie wypowiedź lub jej fragment na poziomie szczegółowym: znajduje w niej określone informacje;
- 4) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi.

3. Uczeń rozumie wypowiedzi o średnim stopniu trudności (np. e-maile, SMS-y, napisy, ulotki, etykiety, jadłospisy, ogłoszenia, newsy, rozkłady jazdy, instrukcje, komiksy, artykuły, recenzje, wywiady, posty, teksty narracyjne i literackie):

- 1) rozumie tekst lub jego fragment na poziomie ogólnym: określa główną myśl, intencje autora, kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, formalny i nieformalny styl tekstu, czas, miejsce, sytuację);
- 2) rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu;
- 3) rozumie tekst lub jego fragment na poziomie szczegółowym: znajduje w nim określone informacje;
- 4) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście;
- 5) odróżnia informacje o faktach od opinii.

4. Uczeń tworzy proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne, zachowując zasady grzeczności językowej:

- 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska;
- 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości oraz teraźniejszości;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;
- 5) opisuje upodobania;
- 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia opinie i poglądy oraz ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób;
- 7) wyraża i opisuje uczucia i emocje;
- 8) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań;
- 9) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości;
- 10) udziela wskazówek i instrukcji.

5. Uczeń, posługując się właściwym dla danego języka obcego alfabetem lub sposobem zapisu, tworzy proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. wiadomość, post, e-mail, historyjkę), z zachowaniem zasad grzeczności językowej oraz, jeżeli to konieczne, zasad konstruowania tekstów danego rodzaju:

- 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska;

- 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości oraz teraźniejszości;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;
- 5) opisuje upodobania;
- 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia opinie i poglądy oraz ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób;
- 7) wyraża i opisuje uczucia i emocje;
- 8) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań;
- 9) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości;
- 10) udziela wskazówek i instrukcji.

6. Uczeń reaguje ustnie w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach, w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, zachowując zasady grzeczności językowej:

- 1) przedstawia siebie i inne osoby;
- 2) nawiązuje kontakty towarzyskie, rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę, podtrzymuje rozmowę, a w przypadku trudności w jej przebiegu prosi np. o wyjaśnienie, powtórzenie lub sprecyzowanie, upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź;
- 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
- 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób;
- 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje;
- 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie;
- 8) proponuje, zachęca, przyjmuje i odrzuca propozycje, prowadzi proste negocjacje;
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje;
- 12) wyraża prośbę oraz zgodę na spełnienie prośby lub odmowę spełnienia prośby;
- 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie);
- 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe.

7. Uczeń, posługując się właściwym dla danego języka obcego alfabetem lub sposobem zapisu, tworzy – w reakcji na najbardziej typowe sytuacje życia codziennego – prosty tekst pisany (np. wiadomość, formularz, post, e-mail, komentarz, wpis na czacie lub forum) w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach, w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, z zachowaniem zasad grzeczności językowej:

- 1) przedstawia siebie i inne osoby;
- 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. podczas na czacie); podtrzymuje rozmowę, a w przypadku trudności w jej przebiegu prosi np. o wyjaśnienie, sprecyzowanie;
- 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz lub ankietę);
- 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość;

- 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób;
- 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje;
- 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie;
- 8) proponuje, zachęca, przyjmuje i odrzuca propozycje, prowadzi proste negocjacje;
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje;
- 12) wyraża prośbę oraz zgodę na spełnienie prośby lub odmowę spełnienia prośby;
- 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie);
- 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe.

8. Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:

- 1) przekazuje w języku obcym nowożytnym lub języku polskim informacje sformułowane w tym języku obcym;
- 2) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim;
- 3) pracując w parze lub w grupie, współtworzy wypowiedź pisemną lub ustną;
- 4) pracując w parze lub w grupie, uzgadnia znaczenie przeczytanego lub wysłuchanego tekstu;
- 5) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. Na wykresach, mapach, w symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. w filmach, reklamach);
- 6) przekazuje w języku polskim informacje zawarte w obcojęzycznych materiałach wizualnych (np. na wykresach, mapach, w symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. w filmach, reklamach);
- 7) tworzy krótką notatkę – jako tekst zwarty lub w punktach – na podstawie wysłuchanego lub przeczytanego tekstu;
- 8) przedstawia publicznie w języku obcym wcześniej przygotowany materiał (np. prezentację, film).

9. Uczeń posługuje się strategiami i technikami uczenia się języka obcego nowożytnego, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych, adekwatnymi do realizowanego zadania oraz zgodnymi z jego indywidualnymi preferencjami:

- 1) posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami);
- 2) wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym);
- 3) współdziała w parze lub w grupie w celu doskonalenia własnych umiejętności językowych lub pomocy innym uczniom w rozwijaniu ich umiejętności językowych;
- 4) korzysta z różnych źródeł informacji w języku obcym nowożytnym, również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- 5) stosuje strategie komunikacyjne (np. domyslanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów) oraz strategie kompensacyjne w przypadku braków leksykalnych (np. upraszczanie wypowiedzi, zastępowanie wyrazu innym, opisywanie, wykorzystywanie środków niewerbalnych);
- 6) dokonuje samooceny własnej pracy oraz własnych postępów w nauce języka obcego nowożytnego;

7) wykorzystuje informację zwrotną, w tym o popełnionym błędzie, jako wskazówkę dotyczącą zakresu wiedzy lub umiejętności, które wymagają doskonalenia lub rozwijania.

10. Uczeń rozwija wiedzę, umiejętności oraz postawy, w tym rozumienie własnej tożsamości kulturowej, niezbędne do efektywnego funkcjonowania w wielokulturowym świecie:

1) wykorzystuje wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym, do realizacji pozostałych wymagań szczegółowych dotyczących wiedzy i umiejętności;

2) dostrzega podobieństwa i różnice między kulturą własną, kulturą kraju ojczystego a kulturą społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym, uwzględniając kontekst lokalny, europejski i globalny;

3) przejawia wrażliwość międzykulturową;

4) odróżnia stereotypy od faktów dotyczących kultury własnej, kultury kraju ojczystego oraz kultury społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym.

3.2 Zakres środków gramatycznych

W zależności od realizowanego przez nauczyciela poziomu (A2 albo B1) uczniowie będą potrzebować innego zasobu środków gramatycznych, by zrealizować wymagania szczegółowe w zakresie rozumienia, tworzenia, przetwarzania jak i reagowania na wypowiedzi. Podstawa programowa nie podaje gotowej listwy zagadnień gramatycznych. Nauczyciel, na podstawie informacji o poziomie oraz po przeanalizowaniu poszczególnych wymagań szczegółowych, określa jakich środków językowych, w tym struktur gramatycznych potrzebują uczniowie, by sprostać językowo danemu wymaganiu, np. :

7. *Uczeń, posługując się właściwym dla danego języka obcego alfabetem lub sposobem zapisu, tworzy – w reakcji na najbardziej typowe sytuacje życia codziennego – bardzo prosty tekst pisany (np. wiadomość, formularz, post, e-mail, komentarz, wpis na czacie lub forum) w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, z zachowaniem zasad grzeczności językowej:*

4) *wyraża swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób.*

Pewną podpowiedzią mogą być Informatory CKE o egzaminie ósmoklasisty, ale należy pamiętać, że Informator o egzaminie przygotowywanym w oparciu o podstawę programową z 11 marca 2026 r. może pojawić się dopiero w 2029 roku, a obecne Informatory zawierają listy struktur gramatycznych do innego poziomu ESOKJ.

4. Uczyć się, aby działać – procedury kształtowania kompetencji

Na każdą kompetencję składają się wiedza, umiejętności i postawy. Proces kształtowania kompetencji jest z reguły długotrwały i przebiega od nieświadomionej niekompetencji

(nie wiem, czego nie wiem) do nieuświadomionej kompetencji (nie wiem, że wiem). Chcąc wykształcić jakąś kompetencję trzeba być gotowym na mierzenie się z trudnościami, dawać sobie prawo do błędu, wykazywać się determinacją, dyscypliną i systematycznością w przewyżnianiu ewentualnych ograniczeń czy problemów. Dobrze umieć też korzystać ze wsparcia. Przed nauczycielem wspierającym swoich uczniów w kształtowaniu kompetencji stoi sporo wyzwań ze względu na ich interdyscyplinarny i praktyczny wymiar oraz stopniowe budowanie samodzielności ucznia.

Kształtowanie kompetencji przebiega w czterech krokach:

- a) wybór kompetencji i jej mapowanie, czyli zrozumienie, co się na nią składa, jaką wiedzę i umiejętności powinien posiadać uczeń oraz jakimi postawami się legitymować,
- b) tworzenie klimatu do rozwoju kompetencji, na który złożą się takie czynniki jak przestrzeń, relacje, szeroko pojęty dobrostan oraz oczywiście praktyki dydaktyczne (np. Prawo do popełniania błędów, czy konstruktywna informacja zwrotna),
- c) dobór metod pracy adekwatnych do stawianych celów i poziomu samodzielności uczniów,
- d) zaangażowanie całej społeczności szkolnej (lider zmiany, nastawienie nauczycieli na rozwój:
 - podnoszenie poczucia skuteczności własnej uczniów, dążenie do proaktywności, samodzielności i odpowiedzialności uczniów).

Cały czas warto mieć na uwadze, że kształtowanie wszystkich kompetencji to proces i cierpliwie przechodzić przez wszystkie jego etapy.

4.1 Język obcy nowożytny jako kompetencja fundamentalna

Podstawowe zdolności stanowiące bazę do dalszej nauki i samodzielnego funkcjonowania to kompetencje fundamentalne, określone w części ogólnej podstawy programowej. Zdefiniowano cztery kompetencje fundamentalne: językowe, matematyczne, cyfrowe oraz ruchowe, które są warunkiem koniecznym do rozwoju bardziej zaawansowanych umiejętności. Zdolność posługiwania się językiem, w tym językiem obcym jest zatem kompetencją fundamentalną, która umożliwia uczniom rozumienie innych, wyrażanie swoich myśli i reagowanie na wypowiedzi innych, w tym sformułowanych w języku obcym. To daje uczniom możliwość ekspresji własnej, pogłębia rozumienie świata, a także konfrontuje z różnorodnością językową i kulturową. **Język jest zatem narzędziem poznawania i funkcjonowania w świecie, w tym naukowym, czyli kompetencją fundamentalną.**

4.1.1 Koncepcje pedagogiczne i główne założenia dydaktyczne

Założenia niniejszego programu wpisują się w nurt konstruktywizmu, zgodnie z którym podstawowym warunkiem skutecznego kształcenia językowego jest aktywność uczącego się. Program opiera się na trzech zasadach: konstruowania wiedzy, partycypacji oraz orientacji na ucznia. Wynikają z nich następujące założenia:

1. Wiedza językowa, obejmująca znajomość środków językowych jest niezbędna, jednak istotą kształcenia językowego pozostaje rozwijanie umiejętności i kompetencji pozwalających na podejmowanie działań językowych.
2. Zadaniem nauczyciela jest organizowanie warunków sprzyjających uczeniu się, wspieranie uczniów oraz tworzenie pozytywnego klimatu pracy.
3. Stosowane metody i techniki powinny rozwijać aktywność i autonomię ucznia, rozumianą jako samodzielność oraz odpowiedzialność za własny proces uczenia się.
4. Jedną z podstaw skutecznego nauczania jest umożliwienie uczniom wspólnego konstruowania wiedzy poprzez współpracę i wymianę doświadczeń.
5. Zadania i techniki pracy proponowane uczniom przez nauczyciela powinny być dostosowane do ich możliwości psychofizycznych i zainteresowań oraz odwoływać się do doświadczeń, z którymi mogą spotkać się w życiu.

Program nie narzuca jednej dominującej metody nauczania. Przyjęte założenia mogą być realizowane w ramach podejścia komunikacyjnego, co pozostaje zgodne z głównym celem kształcenia językowego wskazanym w podstawie programowej, którym jest skuteczne porozumiewanie się.

Program zakłada podmiotową rolę ucznia, co jednocześnie wymaga zmiany sposobu postrzegania roli nauczyciela. Nauczyciel realizujący program powinien, adekwatnie do potrzeb:

- stosować zróżnicowane metody i techniki pracy,
- wspierać wszechstronny rozwój ucznia,
- ułatwiać interakcję w klasie poprzez odpowiedni dobór form pracy i organizację przestrzeni klasowej,
- tworzyć warunki do komunikacji zbliżonej do naturalnych sytuacji,
- obserwować i interpretować proces uczenia się uczniów oraz uwzględniać ich potrzeby.

Organizacja zajęć powinna również uwzględniać aspekt ich atrakcyjności, ponieważ może to zwiększać motywację uczniów do nauki języków obcych. Podejście komunikacyjne sprzyja prowadzeniu angażujących lekcji, należy jednak pamiętać, że te same rozwiązania mogą działać motywująco na jednych uczniów, a na innych przeciwnie.

Nauczyciel realizujący ten program powinien być refleksyjnym praktykiem: uważnym na potrzeby uczniów, potrafiącym interpretować ich zachowania oraz elastycznie dostosowywać metody i działania dydaktyczne do konkretnego kontekstu.

4.1.2 Główny model i główna metoda nauczania

Założenia niniejszego programu skłaniają do wyboru modelu konstruktywistycznego, jednak nie wykluczają wykorzystywania modelu transmisyjnego (nadawca – nauczyciel, odbiorca – uczeń) i sięgania do repertuaru metod i technik pracy wpisujących się w ten model. Orientacja na ucznia i nastawienie na jego rozwój oraz świadomość, że każdy uczeń jest równocześnie członkiem grupy, z którą i od której się uczy (partycypacja) są drogowskazami dla nauczyciela w procesie stwarzania uczniom odpowiednich warunków i atmosfery uczenia się. W celu urzeczywistnienia idei konstruktywizmu w nauczaniu, partycypacji i orientacji na ucznia nauczyciel stosuje różnorodne, adekwatne do stawianych celów i potrzeb uczniów, techniki pracy.

4.1.3 Wzorce interakcji i ich implikacje na formy socjalne w trakcie lekcji

Nauczyciel realizujący niniejszy program dobiera formy organizacji pracy na lekcji do celów dydaktycznych, charakteru zadania oraz potrzeb uczniów. Ich zróżnicowanie sprzyja nie tylko rozwijaniu kompetencji językowych, ale również umiejętności współpracy, samodzielności i odpowiedzialności za proces uczenia się. Badania z zakresu dydaktyki języków obcych wskazują, że regularne angażowanie uczniów w interakcję sprzyja rozwojowi kompetencji komunikacyjnej, zwiększa aktywność na lekcji oraz buduje motywację do używania języka obcego.

W praktyce warto wykorzystywać różne formy organizacji pracy, dostosowując je do zamierzonych efektów kształcenia.

Będą to:

- **praca z całą klasą**, która sprawdza się przede wszystkim podczas wprowadzania nowych zagadnień, wyjaśniania trudniejszych treści, prezentowania słownictwa i struktur gramatycznych oraz podsumowywania pracy uczniów,
- **praca w parach**, która stwarza uczniom liczne okazje do komunikacji i jest jedną z najbardziej efektywnych form rozwijania sprawności językowych. Dobrze sprawdza się podczas dialogów, odgrywania scenek, ćwiczeń typu *information gap* czy wzajemnego sprawdzania odpowiedzi. Rozmowa z rówieśnikiem często zmniejsza obawę przed popełnieniem błędu i zachęca do częstszego używania języka obcego,
- **praca w grupach**, która sprzyja realizacji projektów, rozwiązywaniu problemów oraz zadaniom wymagającym wspólnego planowania, negocjowania

i podejmowania decyzji; uczy odpowiedzialności za wspólny efekt pracy oraz rozwija kompetencje społeczne,

- **praca indywidualna**, która pozostaje ważnym elementem procesu nauczania, zwłaszcza podczas rozwijania umiejętności czytania i pisania, wykonywania zadań utrwalających czy sprawdzania stopnia opanowania materiału.

WSKAZÓWKA

Planując lekcję, zadbaj o równowagę pomiędzy pracą indywidualną, w parach, grupach i z całą klasą. Im więcej okazji uczniowie mają do współpracy i komunikacji, tym częściej wykorzystują język obcy w sposób naturalny i funkcjonalny.

4.1.4 Wybrane techniki pracy nad poszczególnymi umiejętnościami językowymi

4.1.4.1 Praca nad rozwijaniem środków językowych

Dobór metod i form pracy nad środkami językowymi (gramatyką i leksyką) powinien bezpośrednio wynikać z celów dydaktycznych oraz potrzeb uczniów. Nowoczesna dydaktyka języków obcych odchodzi od izolowanego nauczania form na rzecz rozwijania kompetencji komunikacyjnej w naturalnych kontekstach sytuacyjnych.

Gramatyka: Integracja formy i znaczenia

Efektywne nauczanie gramatyki wymaga równowagi między świadomym poznawaniem reguł a płynnym ich stosowaniem. Rekomenduje się elastyczne łączenie trzech głównych podejść metodycznych, ze szczególnym uwzględnieniem systemu mieszanego (modelu ESA):

- **Podejście dedukcyjne (Model 3P: Presentation, Practice, Production)**
Nauczyciel prezentuje gotową regułę gramatyczną (od ogółu do szczegółu), a uczniowie odtwarzają model w strukturach kontrolowanych, przechodząc stopniowo do samodzielnej produkcji. Metoda ta zapewnia przejrzystość, lecz stawia ucznia w roli bierno-odtwórczej.
- **Podejście indukcyjne (Model 3E: Exploration, Explanation, Expression)**
Uczeń znajduje się w centrum procesu i samodzielnie odkrywa reguły w przygotowanym materiale. Proces ten obejmuje trzy kroki: zauważenie struktury (*noticing*), jej strukturyzację (*structuring*) w kontrolowanej praktyce oraz proceduralizację (*procedurising*), czyli automatyzację w płynnej komunikacji. Podejście to buduje autonomię i głębokie zrozumienie, wymaga jednak więcej czasu oraz odpowiednich zasobów metajęzykowych ucznia.
- **System mieszany (Model ESA: Engage, Study, Activate)**

System ten łączy zalety obu podejść, kładąc nacisk na emocjonalne zaangażowanie i funkcjonalność języka. Składa się z trzech faz:

1. Engage (Zaangażuj się) to budzenie zainteresowania tematem poprzez gry, dyskusje, rekwizyty czy scenki. Celem jest aktywizacja wcześniejszej wiedzy i zmotywowanie do mówienia.
2. Study (Przestudiuj) to skupienie uwagi na strukturze gramatycznej z wykorzystaniem tekstów, analizy zdań, drylu czy pytań naprowadzających. Nauczyciel monitoruje i koryguje błędy.
3. Activate (Przećwicz) to praktyczne, swobodne wykorzystanie języka w zadaniach komunikacyjnych (np. debaty, symulacje, odgrywanie ról, pisanie opowiadań).

Przykład realizacji modelu ESA (porównanie czasów Present Perfect i Past Simple)

Temat zajęć: Niezwykłe doświadczenia – co już zrobiłeś w życiu?

- **Engage** (6–8 min): Nauczyciel przynosi do klasy tajemniczy kapelusz lub pudełko z rekwizytami (np. bilet lotniczy, pałeczki do sushi, muszla). Wyciąga przedmiot i mówi: *I have eaten sushi* albo *I have never been to Japan*. Uczniowie zgadują, które z tych zdań opisują faktyczne doświadczenia nauczyciela. Następnie w parach losują przedmioty/fiszki i układają własne zdania o swoich przeżyciach.
- **Study** (15–20 min): Uczniowie czytają krótki wywiad ze znanym podróżnikiem. Indywidualnie zakreślają dwoma różnymi kolorami struktury opisujące ogólne doświadczenia (*Present Perfect*) oraz konkretne szczegóły z przeszłości (*Past Simple*). Następnie w parach analizują zdania na osi czasu wyświetlonej na tablicy i wspólnie uzupełniają tabelę gramatyczną z regułą (zwrócenie uwagi na określenia czasu: *ever, never, already* kontra *yesterday, in 2024, 2 weeks ago*).
- **Activate** (17–20 min): Klasowa gra *Job offer / Oferta pracy*. Uczniowie wcielają się w role rekruterów szukających idealnego kandydata na stanowisko np. tajnego agenta lub astronauty. Chodzą po klasie i przeprowadzają szybkie rozmowy kwalifikacyjne w parach. Najpierw pytają o ogólne doświadczenie (np. *Have you ever driven a fast car?*), a po uzyskaniu twierdzącej odpowiedzi dopytują o szczegóły (np. *When did you drive it? Where did you go?*). Na koniec prezentują profil najlepszego kandydata całej klasie.

WSKAZÓWKA

W nauczaniu gramatyki warto zachować równowagę między refleksją nad formą językową a jej praktycznym zastosowaniem. Uczeń powinien nie tylko wiedzieć, jak zbudować dane zdanie, ale przede wszystkim rozumieć, dlaczego i w jakiej sytuacji danej struktury używać.

OD SŁOWA DO DZIAŁANIA

Program nauczania języka angielskiego dla szkoły podstawowej w klasach IV–VIII

Słownictwo: Leksyka w kontekście i działaniu

Praca nad leksyką powinna opierać się na odchodzeniu od pamięciowego opanowywania list izolowanych słów na rzecz naturalnego przyswajania całych wyrażen i zwrotów. Efektywna praca nad rozwijaniem zasobu środków leksykalnych wymaga:

a) przeprowadzenia uczniów przez trzy kluczowe etapy:

- **WPROWADZENIE:** prezentacja znaczenia poprzez kontekst, obraz, gesty, synonimy/antonimy lub opcjonalnie tłumaczenie.
- **UTRWALENIE:** ćwiczenia angażujące cztery sprawności językowe, połączone z pracą nad poprawną wymową, ortografią oraz technikami mnemotechnicznymi (rysunki, skojarzenia).
- **POWTARZANIE:** wykorzystanie słownictwa w spersonalizowanych zadaniach komunikacyjnych odwołujących się do doświadczeń uczniów (projekty, prezentacje).
-

b) wprowadzania całych wyrażen i zwrotów (chunks & collocations)

Ekspozowanie uczniów na związki frazeologiczne i gotowe fragmenty zdań zwiększa płynność wypowiedzi, zbliża język ucznia do naturalnego i redukuje stres związany z popełnianiem błędów przy okazji konstruowania zdań od podstaw.

c) porcjowania i cykliczności: zachęcanie do systematycznej nauki małych porcji materiału (kilka zwrotów dziennie). Spiralny układ treści w podręcznikach dopuszczonych do użytku szkolnego, zakładający regularne powroty do wcześniej wprowadzonych zagadnień leksykalnych i rozbudowywanie ich o nowe elementy, wspiera trwałe zapamiętywanie.

WSKAZÓWKA

Aby wspomóc proces zapamiętywania słownictwa zachęcaj uczniów do tworzenia zabawnych skojarzeń, wizualizacji lub krótkich, nietypowych historyjek z ich wykorzystaniem. Im bardziej osobiste, wyraziste i angażujące jest skojarzenie, tym większa szansa, że nowe słowo zostanie trwale zapamiętane i łatwiej przywołane w sytuacji komunikacyjnej.

4.1.4.2 Rozumienie ze słuchu i rozumienie tekstów pisanych

Rozumienie ze słuchu

Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu jest jednym z większych wyzwań w nauce języka obcego. Uczniowie muszą jednocześnie przetwarzać nowe słownictwo i struktury gramatyczne, radzić sobie z różnymi akcentami oraz charakterystycznymi cechami języka mówionego, takimi jak powtórzenia czy dygresje. Dodatkową trudność stanowi fakt, że w naturalnej komunikacji nie zawsze można wrócić do wcześniej usłyszanej wypowiedzi. Z tego względu zadania rozwijające rozumienie ze słuchu powinny być odpowiednio zaplanowane i sukcesywnie stopniowane pod względem poziomu trudności.

Ćwiczenia słuchowe nie mogą ograniczać się do odtworzenia nagrania. Powinny być poprzedzone szeregiem aktywności wprowadzających uczniów w tematykę zadania, np. przy pomocy materiału ilustracyjnego. Równie ważne jest upewnienie się, że uczniowie rozumieją polecenie oraz wiedzą, czego będą słuchać, znają cel zadania i wiedzą, na jakie informacje powinni zwrócić uwagę.

Pierwsze wysłuchanie nagrania powinno koncentrować się na rozumieniu ogólnego sensu wypowiedzi. Dopiero kolejne odsłuchanie warto wykorzystać do wyszukiwania szczegółowych informacji, określania kontekstu, intencji nadawcy czy wyciągania wniosków. Dobrą praktyką jest umożliwienie uczniom porównania odpowiedzi w parach przed omówieniem ich na forum klasy. Takie rozwiązanie zmniejsza stres i zachęca do wspólnego poszukiwania właściwych odpowiedzi. W rozwijaniu sprawności słuchania warto stosować różnorodne zadania, angażujące uczniów nie tylko językowo, ale również poznawczo, takie jak:

- uzupełnianie tabel, diagramów lub notatek podczas słuchania,
- dopasowywanie wypowiedzi do ilustracji, osób lub sytuacji,
- wykonywanie poleceń na podstawie usłyszanych instrukcji (np. rysowanie elementów według opisu),
- wyszukiwanie konkretnych informacji, takich jak daty, liczby czy miejsca,
- identyfikowanie i poprawianie celowo zmienionych wyrazów w tekście.

Atrakcyjnym uzupełnieniem materiałów podręcznikowych są autentyczne teksty, takie jak piosenki, podcasty, fragmenty filmów, programów czy krótkich nagrań dostępnych w Internecie. Odpowiednio dobrane materiały zwiększają motywację uczniów, osławiają ich z naturalnym tempem i różnorodnością języka oraz pokazują praktyczne zastosowanie języka obcego poza klasą.

Po zakończeniu ćwiczenia warto poświęcić chwilę na omówienie zastosowanych strategii i trudności, z jakimi zetknęli się uczniowie. Refleksja nad przebiegiem zadania pomaga rozwijać

świadomość własnego procesu uczenia się i uczy skuteczniejszych sposobów pokonywania trudności.

Szczególne znaczenie w świetle zapisów podstawy programowej ma oswojenie uczniów z wieloma odmianami języka angielskiego oraz przygotowanie ich do rozumienia akcentów osób, dla których nie jest on językiem ojczystym. W rzeczywistych sytuacjach komunikacyjnych uczniowie będą bowiem spotykać się nie tylko z wymową rodzimych użytkowników angielskiego, ale także z osobami mówiącymi w tym języku pochodzącymi z całego świata (np. przy okazji realizowania projektów międzynarodowych). Dlatego szkoła powinna uwzględniać tę różnorodność jako naturalny element współczesnej komunikacji w języku obcym.

WSKAZÓWKA

Warto doskonalić u uczniów umiejętność rozumienia ze słuchu poprzez eksponowanie na różne akcenty rodzimych i nierodzimych użytkowników języka angielskiego oraz uświadamiać im przyczyny ewentualnych trudności w rozumieniu, wynikających m.in. z cech mowy łączonej (np. next day → /neks deɪ/ – często bez /t/, would you → /wʊdʒu/, pick it up → /pɪk_ɪt_ʌp/), aby lepiej rozumieli wypowiedzi.

Rozumienie tekstów pisanych

Rozwijanie sprawności czytania, podobnie jak rozumienia ze słuchu, wymaga odpowiedniego przygotowania uczniów do pracy z tekstem. Warto wprowadzić ich w temat, odwołać się do posiadanej wiedzy oraz powtórzyć i/lub wprowadzić słownictwo związane z zagadnieniem. Pomocne mogą być ilustracje, tytuł tekstu lub pytania zachęcające do przewidywania jego treści. W przypadku tekstów odnoszących się do autentycznych wydarzeń i postaci, można poprzedzić ich lekturę krótkim filmem, zdjęciami lub fragmentem wywiadu. Takie działania nie tylko zwiększają motywację uczniów do czytania, ale również pomagają osadzić tekst w szerszym kontekście i zachęcają do weryfikowania wcześniej zdobytych informacji.

W pracy z tekstem warto rozwijać strategie czytania, które uczniowie wykorzystają również poza szkołą. Obejmują one przede wszystkim:

- rozumienie ogólnego sensu tekstu (skimming),
- wyszukiwanie konkretnych informacji (scanning),
- przewidywanie treści na podstawie kontekstu,
- wyciąganie wniosków oraz interpretowanie informacji zawartych w tekście,
- zwięzłe przedstawianie najważniejszych informacji w formie ustnej lub pisemnej.

Dobór zadań powinien wspierać aktywne przetwarzanie tekstu, a nie tylko sprawdzać jego zrozumienie. Dobrze sprawdzają się ćwiczenia polegające na uzupełnianiu brakujących fragmentów, układaniu poszczególnych części tekstu w logiczną całość, dobieraniu nagłówków, przewidywaniu dalszego ciągu wydarzeń czy poprawianiu błędów. Zadania tego typu rozwijają umiejętność analizowania tekstu, dostrzegania jego struktury oraz wykorzystywania informacji wynikających z kontekstu.

Warto również zachęcać uczniów do regularnego kontaktu z autentycznymi tekstami poza lekcjami. Uprozczone lektury, artykuły internetowe, blogi, komiksy czy czasopisma dostosowane do poziomu językowego uczniów pozwalają rozwijać sprawność czytania w naturalny sposób oraz budują nawyk samodzielnego obcowania z językiem.

WSKAZÓWKA

Czytanie nie powinno sprowadzać się do tłumaczenia każdego wyrazu. Zachęcaj uczniów do korzystania z kontekstu, ilustracji i własnej wiedzy oraz do stosowania różnych strategii czytania w zależności od celu zadania. Dzięki temu rozwijają oni umiejętność samodzielnego rozumienia tekstów, także tych zawierających nieznane słownictwo.

4.1.4.3 Mówienie i pisanie

Mówienie

Rozwijanie sprawności mówienia jest procesem długotrwałym. Chociaż uczniowie od początku nauki posługują się językiem obcym, osiągnięcie swobody i spontaniczności w wypowiedzi wymaga systematycznej pracy. Skuteczne komunikowanie się zależy nie tylko od znajomości słownictwa, struktur gramatycznych i poprawnej wymowy, ale również od umiejętności realizowania celu komunikacyjnego oraz adekwatnego reagowania w różnych sytuacjach.

Umiejętności językowe wzajemnie się przenikają, dlatego rozwijanie sprawności mówienia powinno być poprzedzone działaniami wprowadzającymi kontekst komunikacyjny. Wykorzystanie tekstu, nagrania lub materiału filmowego umożliwia uczniom aktywizację i poszerzenie zasobu środków językowych oraz pomaga uporządkować myśli i przygotować się do sformułowania własnej wypowiedzi.

Równie ważny jest dobór zadań. Zanim uczniowie osiągną kompetencje językowe umożliwiające prowadzenie swobodnej rozmowy na zadany temat, warto proponować sterowane aktywności polegające na:

- rozwiązaniu problemu,
- wymianie informacji,

- negocjowaniu wspólnego rozwiązania,
- uzasadnianiu opinii i podejmowaniu decyzji.

Zadania powinny być atrakcyjne, osadzone w bliskich uczniom sytuacjach oraz dostosowane do ich możliwości. Odpowiedni poziom trudności zwiększa motywację i zachęca do aktywnego udziału w komunikacji. Podczas lekcji rozwijających sprawność mówienia warto zadbać o to, aby uczniowie mieli odpowiednio dużo czasu i nie byli wyręczani przez nauczyciela przy okazji napotkania na trudności. Równie istotne jest budowanie atmosfery sprzyjającej podejmowaniu prób komunikacji, w której błędy są traktowane jako naturalny element procesu uczenia się.

Sam sposób poprawiania błędów powinien wynikać z celu ćwiczenia. Jeżeli priorytetem jest rozwijanie płynności wypowiedzi, lepiej zanotować najważniejsze błędy i omówić je po zakończeniu zadania. Natomiast podczas ćwiczeń ukierunkowanych na doskonalenie wymowy lub przy okazji wprowadzania nowych struktur językowych, warto stosować bieżącą korektę, zachęcając uczniów do samodzielnego poprawienia błędu.

WSKAZÓWKA

Aby skutecznie rozwijać umiejętność mówienia u swoich uczniów, ogranicz własne wypowiedzi do niezbędnego minimum. Rolą nauczyciela jest przede wszystkim organizowanie sytuacji komunikacyjnych i wspieranie uczniów w ich realizacji.

Pisanie

Kształcenie sprawności pisania powinno przygotowywać uczniów do tworzenia różnorodnych tekstów zgodnych z wymaganiami podstawy programowej oraz przydatnych w codziennych sytuacjach komunikacyjnych. Samodzielne pisanie warto poprzedzić odpowiednim przygotowaniem. Podobnie jak w przypadku doskonalenia wszystkich innych umiejętności językowych warto wprowadzić uczniów w temat za pomocą ilustracji, krótkiego filmu lub tekstu, co pozwala osadzić zadanie w konkretnym kontekście i ułatwia uczniom zgromadzenie potrzebnego słownictwa i struktur gramatycznych. Przed rozpoczęciem pracy dobrze jest zachęcić uczniów do wymiany pomysłów dotyczących treści planowanej wypowiedzi. Szczególnie na początkowych etapach nauki warto wybierać tematy bliskie doświadczeniom uczniów, dzięki czemu łatwiej odwołają się oni do własnych przeżyć i opinii. Istotnym elementem przygotowania do pisania jest również zapoznanie uczniów z modelową wypowiedzią. Analiza przykładowego tekstu pozwala zwrócić uwagę na charakterystyczne dla danego rodzaju wypowiedzi środki językowe, układ treści oraz typowe zwroty, które uczniowie mogą następnie wykorzystać we własnych pracach.

Na etapie planowania wypowiedzi uczniowie powinni mieć jasno określone:

- cel tekstu,
- odbiorcę,
- rodzaj wypowiedzi,
- najważniejsze informacje, które należy uwzględnić.

Warto również uczyć planowania tekstu poprzez określenie funkcji poszczególnych akapitów, zebranie argumentów lub pomysłów oraz przygotowanie krótkiego szkicu przed przystąpieniem do redagowania pełnej wypowiedzi. Takie działania pomagają uczniom tworzyć teksty bardziej spójne i logiczne.

Niezwykle ważnym etapem procesu jest także redagowanie i doskonalenie tekstu. Warto zaplanować czas zarówno na autokorektę, jak i korektę koleżeńską, ucząc jednocześnie korzystania z czytelnego systemu oznaczania błędów. Dzięki temu uczniowie stopniowo rozwijają umiejętność samodzielnego poprawiania własnych prac i świadomie wykorzystują otrzymywaną informację zwrotną.

WSKAZÓWKA

Kształcąc umiejętność tworzenia wypowiedzi pisemnej, warto wykorzystać tekst modelowy jako narzędzie uczenia się, a nie jedynie wzór do naśladowania. Pogłębiona analiza przykładowej wypowiedzi pomoże uczniom dostrzec sposób organizacji treści, funkcję poszczególnych elementów tekstu oraz środki językowe charakterystyczne dla danego gatunku.

4.1.4.4 Reagowanie językowe

Reagowanie językowe wymaga szybkiego doboru odpowiednich środków leksykalnych i gramatycznych przy jednoczesnym dostosowaniu ich do rozmówcy, celu i kontekstu sytuacji. Dlatego warto stwarzać uczniom liczne okazje do wykorzystywania języka w autentycznych sytuacjach komunikacyjnych.

Skuteczne rozwijanie tej umiejętności opiera się na systematycznym ćwiczeniu funkcji językowych w różnorodnych kontekstach. Zamiast izolowanego utrwalania pojedynczych zwrotów, warto angażować uczniów w zadania wymagające wymiany informacji, wyrażania opinii, uzasadniania własnego stanowiska, proponowania rozwiązań czy reagowania na wypowiedzi innych osób. Takie działania sprzyjają rozwijaniu elastyczności językowej i przygotowują uczniów do komunikacji zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej.

Szczególnie efektywne w doskonaleniu umiejętności reagowania językowego, zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej, są zadania, takie jak odgrywanie scenek, dialogi, ćwiczenia z wykorzystaniem komunikatorów, czy wpisów internetowych. Kluczowe jest również zachęcanie

uczniów do wykorzystywania poznanych zwrotów grzecznościowych oraz zwracanie uwagi na odpowiedni rejestr języka i zasady kultury komunikacji.

Podczas planowania zadań należy pamiętać, że celem reagowania językowego jest przede wszystkim skuteczna komunikacja. Uczniowie powinni mieć możliwość wielokrotnego wykorzystywania tych samych funkcji językowych w różnych kontekstach i z różnymi partnerami, dzięki czemu poznane zwroty stopniowo staną się elementem ich naturalnego repertuaru językowego.

WSKAZÓWKA

Im częściej uczniowie rozwiązują autentyczne problemy komunikacyjne zamiast odtwarzać gotowe dialogi, tym szybciej wykorzystają poznane zwroty w spontanicznej komunikacji.

4.1.4.5 Przetwarzanie językowe

Przetwarzanie językowe (mediacja) polega na wieloaspektowym operowaniu informacją i stanowi kluczowy element budowania rzeczywistej autonomii komunikacyjnej ucznia. Wymaga ono nie tylko biegłości receptywnej i produktywnej, ale przede wszystkim umiejętności elastycznego transformowania komunikatów w ramach jednego języka lub pomiędzy językiem polskim a językiem obcym. Dobór aktywności w tym obszarze powinien rozwijać zarówno sprawności językowe, jak i kompetencje społeczne oraz strategie uczniów.

W praktyce szkolnej warto wdrażać różnorodne formy przetwarzania, dostosowując je do poziomu zaawansowania grupy oraz specyfiki realizowanego materiału:

- **przekazywanie informacji (inter- i intralingwalne)**

Streszczanie, parafrazowanie lub tłumaczenie kluczowych treści – uczniowie przekazują w języku angielskim lub polskim informacje sformułowane pierwotnie w języku obcym, a także odwrotnie – np. opisują po angielsku zjawiska lub interpretują dane podane w języku polskim.

- **współpraca w procesie mediacji tekstowej**

Uczniowie pracując w parach lub grupach wspólnie negocjują i uzgadniają znaczenie przeczytanego lub wysłuchanego tekstu (np. w zadaniach typu *jigsaw reading*), a następnie na tej podstawie współtworzą nową, spójną wypowiedź ustną lub pisemną. Uczy to krytycznego myślenia i odpowiedzialności za wspólny efekt.

- **przetwarzanie materiałów wizualnych i audiowizualnych**

Zadaniem uczniów jest interpretowanie i opisywanie w języku obcym lub polskim danych zawartych na wykresach, mapach, w symbolach, piktogramach, a także w materiałach wideo czy reklamach. Rozwija to umiejętność selekcji informacji i logicznej argumentacji.

- **dokumentowanie i prezentowanie treści**

Obejmuje tworzenie syntetycznych notatek (w formie tekstu zwartego, map myśli lub punktów) na podstawie materiałów audio i tekstów pisanych. Naturalnym rozwinięciem tego procesu jest publiczne przedstawianie w języku obcym wcześniej przygotowanego materiału w formie prezentacji, projektu lub krótkiego filmu, co integruje umiejętność autoprezentacji z umiejętnościami badawczymi i cyfrowymi.

WSKAZÓWKA

Planując zadania z zakresu przetwarzania językowego, osadzaj je w sytuacjach z życia codziennego (np. pomoc zagranicznemu rówieśnikowi w zrozumieniu menu zawierającego potrawy typowe dla kuchni polskiej, przygotowanie anglojęzycznej infografiki na podstawie danych statystycznych przedstawionych w języku polskim).

4.1.5 Indywidualizacja nauczania

Indywidualizacja nauczania wynika z konieczności dostosowania procesu kształcenia do potrzeb, możliwości i predyspozycji każdego ucznia. Podstawę działań w tym zakresie stanowią m.in. przepisy dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wymagania określone w podstawie programowej.

Rolą nauczyciela jest rozpoznawanie indywidualnych potrzeb uczniów i tworzenie warunków umożliwiających im pełne uczestnictwo w procesie edukacyjnym. Indywidualizacja odbywa się przede wszystkim w ramach bieżącej pracy na lekcji, poprzez dobór odpowiednich metod, form pracy, tempa nauki oraz sposobów sprawdzania osiągnięć uczniów.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dotyczy szerokiej grupy uczniów – zarówno tych, którzy potrzebują wsparcia ze względu na trudności w nauce (np. dysleksję, dysgrafię i inne szczególne potrzeby edukacyjne), jak i uczniów zdolnych, uczniów – cudzoziemców czy uczniów wymagających innych form pomocy np. ze względu na chorobę. Dostosowanie wymagań oznacza zaproponowanie uczniom, różnych – dostosowanych do potrzeby, form pomocy, które umożliwią mu spełnienie wymagań w stopniu przynajmniej dopuszczającym. Podstawą planowania działań nauczyciela jest bieżąca obserwacja ucznia, analiza jego pracy, informacje od rodziców oraz uwzględnianie zaleceń wynikających z opinii i orzeczeń poradni psychologiczno-pedagogicznej.

4.1.5.1 Indywidualizacja nauczania w oparciu o zasady Projektowania Uniwersalnego w Edukacji (Universal Design for Learning – UDL)

Projektowanie Uniwersalne w Edukacji (Universal Design for Learning – UDL) opiera się na prostym założeniu: uczniowie różnią się między sobą i ta różnorodność nie jest wyjątkiem,

lecz normą. Dlatego lekcja powinna być zaplanowana tak, aby od początku była dostępna dla jak największej liczby uczniów, bez konieczności przygotowywania osobnych materiałów dla każdego z nich. Indywidualizacja nie polega więc na tworzeniu kilku różnych wariantów lekcji, ale na oferowaniu uczniom różnych dróg prowadzących do tego samego celu.

Na lekcji języka angielskiego warto pamiętać, że uczniowie różnią się nie tylko poziomem znajomości języka, ale również tempem pracy, koncentracją uwagi, sposobem przyswajania informacji czy motywacją.

● **Zadbaj o różnorodność w zakresie przedstawiania treści**

Przykład: Podczas wprowadzania słownictwa z działu *Food* nauczyciel:

- pokazuje fotografie produktów spożywczych,
- prezentuje opakowania i/lub produkty spożywcze,
- odtwarza poprawną wymowę nowych wyrazów,
- wykorzystuje krótkie nagranie z supermarketu,
- zapisuje przykładowe zdania,
- prezentuje nowe słownictwo w dialogu.

Uczeń, który ma problem z zapamiętaniem listy wyrazów będzie mógł skojarzyć je z obrazem lub sytuacją komunikacyjną.

● **Pozwól uczniom zaprojektować swoją pracę i wybrać sposób zaprezentowania jej wyników**

Jednym z najważniejszych elementów UDL jest zwiększanie zaangażowania uczniów poprzez możliwość podejmowania decyzji. Dawanie uczniom wyboru sprawia, że chętniej angażują się w pracę.

Przykład: Na lekcji podsumowującej rozdział dotyczący wyglądu, cech charakteru i zwyczajów dzikich zwierząt uczniowie wykonują projekt *Photo safari*.

Nauczyciel pozostawia uczniom wybór w zakresie, np.:

- ✓ zwierząt, które zaprezentują,
- ✓ sposobu zbierania informacji o nich,
- ✓ partnera/partnerów do pracy nad projektem,
- ✓ formy prezentacji efektów.

Niezależnie od wybranej formy wszyscy są oceniani według tych samych kryteriów językowych.

● **Projektuj materiały tak, aby były czytelne**

Dostosowanie materiałów nie zawsze musi równać się ich uproszczeniu. Powinno również polegać na usuwaniu zbędnych barier utrudniających uczenie się. Przejrzysty układ tekstu, wybór

odpowiedniej czcionki i jej wielkości, wyróżnienie najważniejszych informacji, przygotowanie ilustracji w odpowiednim formacie ułatwiają pracę wszystkim uczniom.

Przykład: Przygotowując zajęcia, których podstawę stanowi dłuższy tekst, nauczyciel:

- ✓ zaznacza trudniejsze słowa pogrubieniem,
- ✓ dodaje ilustracje ułatwiające zrozumienie treści,
- ✓ przygotowuje krótki słowniczek,
- ✓ udostępnia nagranie tekstu dla uczniów, którzy lepiej przyswajają treści słuchając.

Takie rozwiązanie wychodzi naprzeciw potrzebom wszystkich, nie tylko uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi.

● **Różnicuj poziom wsparcia, a nie cele**

Wszyscy uczniowie pracują nad tym samym zagadnieniem, jednak nie każdy potrzebuje takiego samego wsparcia.

Przykład: Podczas ćwiczenia czasu Past Simple:

- ✓ część uczniów korzysta z tabeli czasowników nieregularnych,
- ✓ inni otrzymują jedynie listę bezokoliczników,
- ✓ najbardziej zaawansowani wykonują zadanie bez żadnych podpowiedzi.

Każdy osiąga ten sam cel, ale droga prowadząca do jego realizacji jest inna.

Materiały dydaktyczne promujące projektowanie uniwersalne w edukacji (UDL) są dostępne na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej (ZPE). Należy jednak pamiętać, że, podobnie jak w przypadku innych zasobów cyfrowych, przed ich wykorzystaniem konieczna jest weryfikacja jakości, aktualności oraz przydatności w kontekście planowanych działań dydaktycznych.

WSKAZÓWKA

Planując każdą lekcję, warto zadać sobie trzy pytania:

- Czy przedstawiam nowe treści na więcej niż jeden sposób?
- Czy uczniowie mają możliwość wyboru przynajmniej w jednym aspekcie swojego działania?
- Czy każdy uczeń może pokazać to, czego się nauczył, wykorzystując swoje mocne strony?

Jeżeli odpowiedź na wszystkie trzy pytania brzmi TAK, lekcja realizuje podstawowe założenia Projektowania Uniwersalnego w Edukacji.

4.1.5.2 Indywidualizacja nauczania w oparciu o podejście dydaktyczne *mastery learning*

Mastery learning opiera się na przekonaniu, że większość uczniów jest w stanie osiągnąć wymagane efekty kształcenia. Różnią się jednak tempem uczenia się oraz ilością wsparcia, którego potrzebują. Zadaniem nauczyciela nie jest więc jak najszybsze zrealizowanie programu, lecz doprowadzenie każdego ucznia do opanowania kluczowych umiejętności.

W praktyce oznacza to odejście od zasady: *sprawdzian – ocena – następny dział*. Zamiast tego nauczyciel systematycznie monitoruje postępy uczniów i reaguje adekwatnie do pojawiających się trudności.

- **Sprawdzaj małe partie materiału**

Znacznie łatwiej zdiagnozować problem po jednej lekcji niż po zakończeniu całego rozdziału.

Przykład: Po lekcji dotyczącej stopniowania przymiotników nauczyciel przeprowadza pięciominutowy quiz składający się z pięciu zdań. Wyniki pokazują, że większość uczniów poprawnie tworzy stopień wyższy, ale ma trudności ze stopniem najwyższym. Następną lekcję rozpoczyna się krótkim powtórzeniem właśnie tego zagadnienia.

- **Traktuj błędy jako wskazówkę**

Błąd nie powinien kończyć procesu uczenia się, lecz wskazywać kierunek dalszej pracy.

Przykład: Po napisaniu kartkówki z czasu Present Perfect uczniowie nie otrzymują jedynie oceny. Analizują najczęściej popełniane błędy, poprawiają je, wykonują krótkie ćwiczenia utrwalające, a następnie rozwiązują nowe zadanie sprawdzające. Dzięki temu informacja zwrotna staje się elementem procesu uczenia się, a nie jedynie podsumowaniem.

- **Organizuj działania naprawcze**

Nie każdy uczeń potrzebuje takiego samego wsparcia.

Przykład: Po krótkim teście dotyczącym rzeczowników policzalnych i niepoliczalnych nauczyciel analizuje najczęściej pojawiające się błędy i organizuje trzy stacje zadaniowe.

Stacja I – Countable or uncountable? (monitorowana przez nauczyciela)

Uczniowie klasyfikują rzeczowniki i uzasadniają swój wybór.

Stacja II – Quantifiers (monitorowana przez uczniów asystentów)

Uczniowie ćwiczą poprawne użycie *some, any, much, many, a few, a little* w zdaniach i krótkich dialogach.

Stacja III – Communication

Uczniowie przygotowują dialog *At the supermarket*, w którym wykorzystują poznane rzeczowniki i określniki ilości.

Uczniowie ze stacji III pracują samodzielnie, a po wykonaniu zadania zostają konsultantami uczniów rozwiązujących zadania na stacji I i II, po czym przedstawiają swoje dialogi całej klasie.

Na koniec wszyscy ponownie wykonują krótkie zadanie sprawdzające, np. w formie wyjściówki, tzw. exit ticket.

▪ **Daj więcej czasu tym, którzy tego potrzebują**

Mastery learning zakłada, że czas potrzebny na naukę może być różny. Nie wszyscy uczniowie muszą ukończyć zadanie w tym samym momencie.

Przykład: Podczas pracy nad wypowiedzią pisemną (e-mail do kolegi z Anglii) część uczniów, tzw. fast finishers wykonuje zadanie szybciej niż pozostali. Po zakończeniu nauczyciel proponuje im zadanie dodatkowe polegające na przykład na odpisaniu na maila, który właśnie zredagowali.

▪ **Korzystaj z oceniania kształtującego**

Mastery learning najlepiej funkcjonuje wtedy, gdy uczeń wie, czego ma się nauczyć i potrafi sam ocenić swoje postępy.

Przykład:

Na początku lekcji nauczyciel przedstawia cele, np.:

- potrafię opisać przebieg przyjęcia urodzinowego,
- poprawnie stosuję czas Past Simple,
- wykorzystuję pięć czasowników nieregularnych.

Na zakończenie uczniowie zaznaczają w karcie samooceny, które umiejętności już opanowali, a nad którymi chcą jeszcze pracować.

▪ **Łącz mastery learning z UDL**

Obie koncepcje wzajemnie się uzupełniają. UDL pomaga zaprojektować lekcję dostępną dla wszystkich uczniów, natomiast *mastery learning* pokazuje, jak monitorować postępy i zapewnić każdemu uczniowi możliwość osiągnięcia celu.

Przykład: Podczas lekcji kontrastującej czasy Past Simple i Past Continuous uczniowie poznają materiał z wykorzystaniem filmu z napisami, ilustracji i rozpisanych w tabeli przykładów (UDL). Następnie wykonują krótki quiz diagnostyczny. Osoby, które potrzebują wsparcia, pracują wspólnie z nauczycielem nad dodatkowymi przykładami, natomiast pozostali przygotowują dialogi wykorzystujące oba czasy (mastery learning).

WSKAZÓWKA

Mastery learning nie oznacza wielokrotnego powtarzania tych samych ćwiczeń. Istotą tej koncepcji jest dostosowanie wsparcia do rzeczywistych potrzeb ucznia. Jeżeli nauczyciel regularnie monitoruje postępy, udziela informacji zwrotnej i proponuje działania naprawcze, uczniowie rzadziej doświadczają niepowodzeń, a nauka języka staje się procesem budowania kompetencji, a nie jedynie zdobywania ocen.

4.1.6 Technologia informacyjna i komunikacyjna w nauczaniu języka obcego

Technologie informacyjno-komunikacyjne są od wielu lat chętnie wykorzystywane przez nauczycieli jako wsparcie realizacji celów kształcenia określonych w podstawie programowej. Pomagają w rozwijaniu kompetencji językowych i społecznych uczniów, a także w przygotowaniu ich do funkcjonowania w świecie, w którym technologie cyfrowe stanowią naturalne środowisko uczenia się, komunikacji i pracy.

Zgodnie z warunkami realizacji podstawy programowej, w procesie nauczania języka obcego szczególne znaczenie ma wykorzystywanie autentycznych materiałów źródłowych, takich jak teksty, obrazki, nagrania audio, podcasty, filmy czy zasoby internetowe prezentujące różnorodne odmiany i warianty języka. Technologie cyfrowe umożliwiają łatwy dostęp do aktualnych i zróżnicowanych materiałów tworzonych zarówno przez rodzimych, jak i nierodzimych użytkowników języka, dzięki czemu uczniowie mają możliwość kontaktu z językiem używanym w rzeczywistych sytuacjach komunikacyjnych.

Wykorzystanie TIK wspiera również rozwijanie autonomii i sprawczości ucznia poprzez zachęcanie do samodzielnego poszukiwania informacji, korzystania z różnorodnych źródeł wiedzy oraz świadomego dobierania strategii uczenia się. Praca z filmami, nagraniami, zasobami internetowymi, uproszczonymi lekturami, komunikatorami czy wybranymi mediami społecznościowymi pozwala uczniom rozwijać umiejętność samodzielnego uczenia się oraz stopniowo przejmować odpowiedzialność za własny proces edukacyjny.

Technologie informacyjno-komunikacyjne odgrywają również ważną rolę w zdobywaniu doświadczeń edukacyjnych, które stanowią istotny element reformy Kompas Jutra. Umożliwiają planowanie, dokumentowanie i prezentowanie efektów pracy indywidualnej oraz zespołowej. Dzięki wykorzystaniu narzędzi cyfrowych uczniowie mogą na przykład przygotowywać własne materiały wspierające naukę języka, takie jak fiszki interaktywne, słowniczki obrazkowe, quizy czy gry edukacyjne, a następnie udostępniać je innym uczniom.

TIK wspiera także realizację projektów rozwijających kreatywność i kompetencje komunikacyjne. Uczniowie mogą tworzyć i prezentować w języku obcym krótkie formy artystyczne, takie jak reklamy, podcasty, vlogi, piosenki, prezentacje multimedialne czy krótkie filmy. Narzędzia cyfrowe umożliwiają również realizację projektów rozwijających umiejętność twórczego pisania, między innymi poprzez prowadzenie blogów, dzienników, gazetek internetowych czy tworzenie broszur i materiałów kulturowych.

WSKAZÓWKA

Wybierając narzędzia TIK, nauczyciel powinien kierować się ich wartością dydaktyczną oraz przydatnością w realizacji celów lekcji. Powinny one wspierać rozwój kompetencji komunikacyjnych oraz odpowiadać na zróżnicowane potrzeby i możliwości uczniów. Należy pamiętać, że technologia jest środkiem wspierającym proces uczenia się, a nie celem samym w sobie.

Istotnym wsparciem w realizacji programu nauczania są również platformy oferowane przez wydawnictwa językowe, które integrują materiały dydaktyczne, zasoby multimedialne i narzędzia diagnostyczne wspierające pracę nauczyciela oraz ucznia.

Przykładem takiego rozwiązania jest platforma eDesk wydawnictwa Pearson, która zapewnia nauczycielom dostęp do cyfrowych wersji podręczników, materiałów audio i wideo, testów, generatorów sprawdzianów oraz dodatkowych zasobów dydaktycznych. Platforma umożliwia także zadawanie prac domowych, monitorowanie aktywności uczniów oraz dostosowywanie materiałów do potrzeb konkretnej grupy. Dzięki temu nauczyciel może efektywniej planować proces dydaktyczny, indywidualizować nauczanie oraz wykorzystywać technologie cyfrowe w sposób spójny z realizowanym programem nauczania.

Narzędziownik TIK

Odnośniki do poszczególnych aplikacji, stron i narzędzi znajdują się w rozdziale *Źródła internetowe*.

- **Narzędzia do tworzenia interaktywnych historyjek, komiksów, memów i książeczek**
 - ✓ MyStorybook
 - ✓ 5 Card Story
 - ✓ Phraselt
 - ✓ ToonyTool
 - ✓ Story Maker British Council

- Wirtualna klasa – przestrzeń do interakcji i rozmów online
 - ✓ SpatialChat
- Gry dydaktyczne, quizy, puzzle
 - ✓ Games to Learn English
 - ✓ JeopardyLabs
 - ✓ Swellgarfo Scattergories
 - ✓ Baamboozle
 - ✓ Flippity
 - ✓ JigsawPlanet
- Rozwijanie umiejętności mówienia: pytania, materiały do dyskusji, scenariusze zajęć
 - ✓ Conversation Starters
 - ✓ ESL Brains
- Karty pracy i ćwiczenia interaktywne
 - ✓ Liveworksheets – interaktywne karty pracy;
 - ✓ ISL Collective – arkusze i ćwiczenia;
 - ✓ Genially – interaktywne prezentacje;
 - ✓ Wordwall – ćwiczenia interaktywne.
- Rozgrzewki, energizery
 - ✓ GoNoodle
- Rozwijanie umiejętności słuchania
 - ✓ ESL-Bits
 - ✓ The Little Prince in Levels
 - ✓ Edpuzzle
 - ✓ LyricsTraining
- Informacja zwrotna i ewaluacja
 - ✓ AnswerGarden
 - ✓ Mentimeter
- Mapy myśli, chmury wyrazów, generatory kodów QR
 - ✓ Miro
 - ✓ WordArt
 - ✓ QR Code Generator
- Sprawdzanie wiedzy i umiejętności, podział na grupy, stopery
 - ✓ Wayground
 - ✓ Kahoot
 - ✓ Test-English
 - ✓ Educaplay

- ✓ WheelDecide
- ✓ Online Stopwatch
- **Zasoby graficzne**
 - ✓ Pixabay
 - ✓ Magnific

AI w nauczaniu języka obcego

Rozwój narzędzi opartych na sztucznej inteligencji stwarza nowe możliwości wspierania procesu nauczania i uczenia się języków obcych.

Wykorzystanie sztucznej inteligencji w szkole powinno odbywać się zgodnie z przyjętą polityką korzystania z AI. Powinny zostać jasno określone zasady bezpiecznego, odpowiedzialnego i zgodnego z prawem wykorzystywania narzędzi AI przez uczniów i nauczycieli, uwzględniające ochronę danych osobowych, prawa autorskie, rzetelność merytoryczną oraz konieczność krytycznej weryfikacji treści generowanych przez sztuczną inteligencję.

Ważnym elementem edukacji cyfrowej jest rozwijanie umiejętności formułowania skutecznych poleceń dla narzędzi AI (promptów). Uczniowie stopniowo uczą się określania celu zapytania, kontekstu, odbiorcy, oczekiwanej formy wypowiedzi oraz poziomu językowego tekstu. Kompetencja ta wpisuje się w rozwijanie krytycznego myślenia, umiejętności komunikacyjnych w języku obcym oraz świadomego korzystania z technologii.

Praktyczne zastosowanie sztucznej inteligencji w nauczaniu języka obcego przy pomocy modeli językowych (LLM), takich jak ChatGPT, Microsoft Copilot, Gemini czy Claude może obejmować między innymi:

- generowanie tekstów dostosowanych do wieku i poziomu językowego uczniów;
- tworzenie dialogów, scenek sytuacyjnych oraz materiałów do ćwiczeń komunikacyjnych;
- generowanie ćwiczeń leksykalnych i gramatycznych;
- przygotowywanie kart pracy, quizów oraz zadań rozwijających poszczególne sprawności językowe;
- automatyczne streszczanie i/lub tłumaczenie artykułów, tekstów popularnonaukowych i materiałów źródłowych;
- przygotowywanie prezentacji multimedialnych;
- analizowanie wyników uczniów i wspieranie indywidualizacji procesu nauczania.

Przykładowe narzędzia oparte na AI wspomagające proces uczenia się i nauczania języka obcego w zakresie:

- wspierania rozwoju umiejętności przetwarzania informacji zawartych w materiałach wizualnych:
 - ✓ Canva (Magic Design, Magic Media) – tworzenie grafik, infografik, komiksów i prezentacji;
 - ✓ Adobe Firefly – generowanie grafik i elementów wizualnych;
 - ✓ DAVINCI AI – tworzenie obrazów na podstawie opisu;
 - ✓ Midjourney – generowanie zaawansowanych ilustracji;
- wspierania rozwoju umiejętności rozumienia ze słuchu i nauki poprawnej wymowy:
 - ✓ Speechify – generowanie nagrań audio (dialogi, teksty, ćwiczenia fonetyczne);
 - ✓ Suno AI – tworzenie piosenek edukacyjnych wspierających zapamiętywanie słownictwa i struktur językowych;
- tworzenia prezentacji multimedialnych
 - ✓ Gamma – automatyczne generowanie prezentacji edukacyjnych na podstawie tekstu lub dokumentu
- analizy i przetwarzania własnych materiałów źródłowych, tworzenia infografik, podcastów, map myśli, animowanych materiałów instruktażowych
 - ✓ NotebookLM.

Kluczowa w procesie wykorzystywania narzędzi bazujących na AI pozostaje rola nauczyciela, który kształtuje postawę odpowiedzialnego korzystania ze sztucznej inteligencji. Uczniowie powinni mieć świadomość, że odpowiedzi generowane przez AI mogą zawierać błędy, nieścisłości lub informacje wymagające weryfikacji. Narzędzia AI nie zwalniają z samodzielnego myślenia lecz stanowią wsparcie w zdobywaniu wiedzy i rozwijaniu kompetencji językowych.

WSKAZÓWKA

Wykorzystanie narzędzi TIK i AI podczas zajęć powinno odbywać się zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz wewnątrzszkolnymi regulacjami dotyczącymi bezpieczeństwa cyfrowego, ochrony danych osobowych i praw autorskich. Istotne jest również kształtowanie u uczniów odpowiedzialnych i etycznych postaw związanych z funkcjonowaniem w środowisku cyfrowym.

Techniki samodzielnego uczenia się

Jednym z celów kształcenia językowego w szkole podstawowej jest przygotowanie ucznia do samodzielnego uczenia się przez całe życie. W podstawie programowej podkreślono, że uczeń powinien posługiwać się strategiami i technikami uczenia się języka obcego adekwatnymi do realizowanego zadania oraz zgodnymi z własnymi preferencjami. Oznacza to, że zadaniem nauczyciela nie jest jedynie przekazywanie wiedzy językowej, ale również systematyczne rozwijanie kompetencji uczenia się. Im wcześniej uczniowie poznają skuteczne strategie uczenia się i nauczą się świadomie z nich korzystać, tym większą osiągną samodzielność oraz odpowiedzialność za własny rozwój językowy.

Kształtowanie umiejętności samodzielnego uczenia się powinno być procesem planowym i realizowanym podczas codziennych lekcji języka angielskiego. Nie wymaga ono organizowania dodatkowych zajęć, lecz świadomego włączania odpowiednich technik do pracy z uczniami. Szczególnie ważne jest modelowanie przez nauczyciela sposobów uczenia się – wyjaśnianie, dlaczego warto zastosować określoną strategię oraz w jakich sytuacjach będzie ona najbardziej efektywna.

Budowanie świadomości językowej

Jednym z pierwszych obszarów rozwijania samodzielności jest budowanie świadomości językowej. Uczniowie powinni dostrzegać podobieństwa i różnice pomiędzy językiem ojczystym a angielskim oraz wykorzystywać wcześniej zdobyte doświadczenia językowe podczas poznawania nowych struktur.

Przykład: Podczas wprowadzania słownictwa związanego z podróżowaniem nauczyciel prosi uczniów o wyszukanie wyrazów podobnych w języku polskim i angielskim (np. hotel, restaurant, taxi, passport). Następnie uczniowie wspólnie z nauczycielem analizują podobnie brzmiące wyrazy o różnych znaczeniach w obu językach (np. order, chef – tzw. fałszywi przyjaciele). Dzięki temu uczniowie uczą się świadomie wykorzystywać podobieństwa między językami.

Zapamiętywanie słownictwa

Istotnym elementem samodzielnego uczenia się jest również znajomość różnych technik zapamiętywania słownictwa. Warto umożliwić uczniom poznanie kilku sposobów pracy i zachęcać ich do wyboru tych, które są dla nich najbardziej skuteczne.

Przykład: Po wprowadzeniu nowego słownictwa nauczyciel proponuje uczniom wybór jednej z metod utrwalania:

- wykonanie fiszek papierowych lub cyfrowych,
- stworzenie mapy myśli,
- zapisanie wyrazów w kontekście zdań,

- narysowanie prostych skojarzeń,
- wykorzystanie aplikacji do powtórek.

Na kolejnej lekcji uczniowie opowiadają o tym, która metoda okazała się dla nich najbardziej pomocna.

Umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji

Samodzielność uczniów jest rozwijana również podczas korzystania z różnych źródeł informacji. Nauczyciel powinien pokazywać, jak efektywnie korzystać ze słowników tradycyjnych i internetowych, korpusów językowych, materiałów multimedialnych oraz narzędzi cyfrowych wspierających naukę języka.

Przykład: Podczas pracy nad opisem londyńskich atrakcji uczniowie samodzielnie wyszukują informacje na anglojęzycznych stronach internetowych, w polsko- i anglojęzycznych przewodnikach, podcastach, blogach i vlogach. Nauczyciel wcześniej omawia zasady wyboru wiarygodnych źródeł oraz uczula na konieczność weryfikowania znalezionych informacji.

Rozwijanie strategii komunikacyjnych

Ważnym zadaniem nauczyciela jest również rozwijanie strategii komunikacyjnych. Uczniowie powinni wiedzieć, że brak znajomości pojedynczego słowa nie musi uniemożliwiać porozumiewania się. Warto systematycznie ćwiczyć strategie kompensacyjne, takie jak opisywanie wyrazu, stosowanie synonimów, gestów czy odwoływanie się do kontekstu wypowiedzi.

Przykład: Gra *Taboo*, w której uczeń opisuje wylosowane słowo lub pojęcie, nie używając jego nazwy ani wyrazów bezpośrednio z nim związanych. W celu naprowadzenia pozostałych graczy wykorzystuje opis cech, funkcji, zastosowania lub skojarzeń, a pozostali uczniowie odgadują hasło. Ćwiczenie rozwija płynność wypowiedzi, umiejętność parafrazowania oraz strategie komunikacyjne, ucząc radzenia sobie z brakami leksykalnymi.

Umiejętność współpracy z innymi

Samodzielne uczenie się obejmuje także umiejętność współpracy z innymi. Podstawa programowa podkreśla znaczenie pracy w parach i grupach zarówno w celu rozwijania własnych umiejętności, jak i udzielania pomocy innym uczniom. Warto tworzyć sytuacje, w których uczniowie wspólnie rozwiązują problem językowe, porównują strategie uczenia się oraz udzielają sobie informacji zwrotnej.

Przykład: Po wykonaniu zadania uczniowie pracują metodą Partner – Check. Najpierw samodzielnie rozwiązują ćwiczenie, następnie porównują odpowiedzi z partnerem, uzasadniają swoje decyzje i wspólnie poprawiają ewentualne błędy. Dopiero po zakończeniu pracy nauczyciel omawia rozwiązania z całą klasą.

Rozwijanie umiejętności samooceny

Niezwykle ważnym elementem samodzielnego uczenia się jest rozwijanie umiejętności samooceny. Uczniowie powinni regularnie analizować własne postępy, rozpoznawać obszary wymagające dalszej pracy oraz planować kolejne działania. W tym celu warto wykorzystywać karty autorefleksji, listy kontrolne, portfolio językowe lub krótkie podsumowania lekcji.

Przykład: Na zakończenie lekcji uczniowie odpowiadają na trzy pytania:

- Czego się dzisiaj nauczyłem/-łam ?
- Co było dla mnie najtrudniejsze?
- Co zrobię przed następną lekcją, aby lepiej opanować ten materiał?

Uczniowie zapisują odpowiedzi w zeszycie.

Wykorzystanie informacji zwrotnej

Podstawa programowa zwraca również uwagę na umiejętność wykorzystywania informacji zwrotnej jako wskazówki do dalszej nauki. Warto uczyć uczniów, że błędy stanowią cenną informację na temat umiejętności, które wymagają dalszego doskonalenia.

Przykład: Sprawdzając pracę pisemną nauczyciel nie podaje poprawnych rozwiązań. Zaznacza jedynie miejsce popełnienia błędu oraz jego rodzaj (np. *grammar, spelling, word order*). Zadaniem uczniów jest samodzielne lub podczas pracy w parach odnalezienie i poprawienie błędu z wykorzystaniem podręcznika, notatek lub słownika. Kolejnym etapem jest omówienie rozwiązań z nauczycielem.

WSKAZÓWKA

Warto poświęcić kilka minut każdej lekcji na rozwijanie jednej strategii uczenia się. Regularne, nawet krótkie działania pozwolą uczniom stopniowo zbudować własny warsztat pracy i świadomie wybierać strategie odpowiadające ich potrzebom. Zaowocuje to samodzielnością w nauce języka angielskiego, innych języków oraz uczeniu się przez całe życie.

4.2 Kształtowanie kompetencji przekrojowych na lekcjach języka angielskiego

Zdolności do działania w różnych sytuacjach w szkole i poza nią z wykorzystaniem wiedzy, umiejętności i postaw rozwijanych w szkole to kompetencje przekrojowe. W puli kompetencji przekrojowych wyróżniono kompetencje poznawcze, społeczne i osobiste.

4.2.1 Kompetencje poznawcze

Kompetencje poznawcze pozwalają poznawać świat i otoczenie oraz tworzyć jego obraz w umyśle. Kompetencje poznawcze są kształtowane na lekcjach języków obcych w toku realizacji przedmiotowych wymagań szczegółowych, doświadczeń edukacyjnych i tygodnia projektowego. Obejmują zdolność oceny informacji w celu wyciągania racjonalnych wniosków, unikania uproszczeń, stereotypów, błędów poznawczych, manipulacji i uprzedzeń oraz **krytyczne myślenie** - umiejętność gromadzenia, analizy i syntezy informacji, wnioskowania i wykorzystywania informacji oraz rozpoznawania manipulacji. Na języku angielskim uczeń jest konfrontowany z tekstami, w których identyfikuje fakty i opinie, w odniesieniu do których weryfikuje prawdziwość twierdzeń, które analizuje, ocenia, na podstawie których wnioskuje.

Krytyczne myślenie rozwijane jest poprzez takie aktywności, jak na przykład:

- formułowanie pytań,
- dokonywanie oceny np. filmu,
- zajmowanie stanowiska, argumentowanie,
- wyrażanie opinii, zwątpienia i uzasadnianie swoich odczuć,
- udział w dyskusjach i debatach,
- przedstawianie wielu perspektyw,
- formułowanie wniosków.

Zdolność tworzenia nieszablonowych i wartościowych, pomysłów to **kreatywne myślenie**. Kompetencja ta obejmuje rozwijanie własnej ciekawości, myślenie abstrakcyjne, kreowanie pomysłów i ich udoskonalanie oraz wytrwałość twórczą. Można powiedzieć, że uczeń tworzy, kreuje, łączy i eksperymentuje.

Przykłady aktywności ucznia rozwijających jego kreatywność na języku obcym to:

- tworzenie asocjogramów, map myśli, chmur wyrazowych;
- burza mózgów;
- tworzenie alternatywnych opowiadań, w tym np. z zastosowaniem story cubes;
- tworzenie w języku obcym gier, sloganów reklamowych, haseł do memów;
- kreatywne pisanie, np. wierszy czy innych tekstów.

Rozwiązywanie problemów to zdolność poszukiwania i realizacji pomysłów, które umożliwią osiągnięcie zamierzonego celu. Kompetencja ta obejmuje analizę problemu, identyfikowanie rozwiązań i ich ocenę oraz zastosowanie wybranego rozwiązania. Każde zadanie edukacyjne sformułowane problemowo rozwija tę kompetencję. Doskonale sprawdzi się tu zastosowanie takich metod jak webquest, eduScrum, design thinking, metoda projektu.

4.2.2 Kompetencje społeczne

Przez kompetencje społeczne należy rozumieć zdolność do działania w grupie opartą na wzajemnym szacunku, podziale ról i wspólnym osiągnięciu celów oraz zdolność do empatycznego dostrzegania, nazywania i wspierania realizacji potrzeb innych osób. Kompetencje społeczne są konieczne do sprawnego funkcjonowania w zróżnicowanym społeczeństwie, w którym każdy w zależności od kontekstu, pełni różne funkcje i role, czy to rodzinne, czy zawodowe. Kompetencje społeczne kształtuje się poprzez stwarzanie uczniom możliwości kontaktów interpersonalnych.

Koncepcją dydaktyczną, która pozwala na równoczesną realizację celów przedmiotowych i kształtowanie kompetencji społecznych jest koncepcja kooperatywnego uczenia się. Bazuje ona na pracy w małych grupach opartej o pozytywną współzależność, wspierającą interakcję i indywidualną odpowiedzialność. W toku wspólnej pracy nad treściami przedmiotowymi uczniowie wykorzystują i rozwijają swoje umiejętności społeczne. Nauczyciel stosuje adekwatne metody i techniki pracy, aby im to umożliwić, łącznie z refleksją nad pracą grupową.

PRZYKŁADOWE TECHNIKI KOOPERATYWNEGO UCZENIA SIĘ

METODA	CEL	PRZEBIEG
TERMINARZ SPOTKAŃ Jestem umówiony na: 9.00 z... 12.00 z... 15.00 z... 18.00 z...	sprawny dobór w pary podczas zajęć	1. Rozdanie kartek z terminarza z wypisanymi godzinami spotkań, np. 9, 12, 15, 18. 2. Znalezienie przez uczniów partnera na każdą godzinę – odnotowanie w terminarzu jego imienia. 3. Wykorzystanie przez nauczyciela terminarza podczas lekcji w celu dobierania uczniów w pary np.: „Nad ćwiczeniem nr 2 będą wspólnie pracować osoby umówione na godzinę...”

THINK-PAIR-SHARE POMYŚL-UZGODNIJ- PODZIEL SIĘ	równoczesna aktywność wszystkich uczniów	1. Indywidualny namysł nad tematem, zadaniem, pytaniem (może być pisemny). 2. Wymiana poglądów, przedstawienie swoich wniosków, rozwiązań partnerowi. 3. Omówienie wyników na plenum. 4. Ewentualna dyskusja na temat różnic w wynikach. 5. Refleksja na temat współpracy w parze ukierunkowana na kompetencje społeczne uczniów: Czy zrozumiałaś/-łeś sposób rozwiązania zadania przez koleżankę /kolegę? Czy wymiana poglądów pomogła Ci w... / utwierdziła Cię w...? Czy w wyniku dyskusji z koleżanką / kolegą zmieniłaś/-łeś swoje zdanie /rozwiązanie?
PARTNER-CHECK-COACHING	rozwiązywanie nużących, automatyzujących ćwiczeń w interakcji z partnerem; kształtowanie kompetencji uzasadniania, wyjaśniania; indywidualne wsparcie ucznia przez ucznia	1. Każdy uczeń otrzymuje tę samą kartę pracy z ćwiczeniami. 2. Nauczyciel dobiera uczniów w pary (różny potencjał). 3. Uczniowie naprzemiennie rozwiązują kolejne podpunkty ćwiczenia, równocześnie uzasadniając partnerowi swój tok rozumowania i objaśniają wynik. 4. Dwie pary porównują swoje rozwiązania. 5. Refleksja nad pracą w parach: Dlaczego uważasz, że byłaś/-łeś dobrym partnerem dla swojej koleżanki / swojego kolegi? Uwaga: Należy zapoznać uczniów z zasadami rozwiązywania ćwiczeń w parach. Zasada naczelną: myślę, wyjaśniam i szukam błędów samodzielnie. Zasady współpracy z kolegą/ koleżanką a) Wskazuj błędy, ale nie podawaj rozwiązań. b) Mów, co i jak myślisz, w razie wątpliwości rozwiążcie przykład razem.

		c) Przekonuj, nie wymuszaj swoich rozwiązań. d) Podziękuj za naprowadzenie albo pochwal pracę koleżanki / kolegi.
KARUZELA ZADAŃ (polecana dla starszych uczniów, klasy VI – VIII)	przygotowanie do sprawdzianu, testu lub pracy kontrolnej; powtórzenie; indywidualizacja	1. Uczniowie, dobrani w czwórki, siadają przy jednym stoliku. 2. Każdy uczeń samodzielnie opracowuje zadanie testowe do jednego zagadnienia z zakresu materiału wskazanego przez nauczyciela oraz odpowiedzi do zadania. (wybór zagadnienia oraz typ przygotowanego zadania jest wyborem ucznia). 3. Zadanie należy zapisać na kartce A4 dużymi literami, a odpowiedź – na drugiej stronie. 3. Stronę z zadaniem oznacza się literą Z, a stronę z odpowiedzią – literą O. 4. Opracowane zadanie przekazuje się uczniowi siedzącemu po prawej stronie: jego praca polega na rozwiązaniu przykładu przygotowanego przez kolegę (na osobnej kartce) i na podaniu własnego zadania kolejnej osobie (ona również rozwiązuje samodzielnie zadanie). 5. Rozwiązania porównuje się z odpowiedzią zaproponowaną przez autora: grupa decyduje, czy autor prawidłowo ułożył zadanie, ewentualnie wykonuje korektę zadania. 6. Następnie uczniowie z jednego stolika wymieniają się zadaniami z uczniami z innego stolika. 7. Procedurę powtarza się tyle razy, na ile wystarczy czasu. 8. Refleksja nad metodą: czy metoda „Karuzela zadań” jest skuteczna / pozwala na przygotowanie się do testu?

PLACEMENT POŁOŻENIE WYNIKI GRUPOWE	wypracowanie wspólnego stanowiska na określony temat	1. Uczniowie, dobrani w czwórki, siadają przy jednym stoliku i otrzymują jedną kartę pracy wielkości co najmniej A3 podzieloną na 5 pól, 4 indywidualne dla każdego ucznia i środkowe - wspólne. 2. Nauczyciel zadaje pytanie, formułuje zadanie, problem do rozwiązania. 3. Każdy uczeń zastanawia się samodzielnie i zapisuje swoje pomysły / odpowiedź na przydzielonym mu polu. 4. Następnie każdy przedstawia pozostałym członkom grupy swoje pomysły. 5. Uczniowie dyskutują i ustalają wspólną odpowiedź / rozwiązanie i zapisują je na środkowym polu. 6. Odpowiedź grupy jest przedstawiana na forum.
DIAGRAM VENNA – CZĘŚĆ WSPÓLNA	ustalenie różnic i podobieństw np. w zakresie poglądów lub upodobań itd.; wzajemne poznanie się	1. Uczniowie, dobrani w trójki, otrzymują plakat A3 z trzema przecinającymi się, ponumerowanymi okręgami. 2. Nauczyciel zadaje pytanie, np. <i>What do like to eat and drink, and what don't you like?</i> 3. Uczniowie zadają sobie wzajemnie pytania, dyskutują i do okręgu z nr 3 wpisują wszystko to, co lubią i czego nie lubią jeść i pić wszystkie trzy osoby. Do okręgu nr 2 wpisują to, co jest adekwatne dla dwóch osób, a okrąg nr 1 jest miejscem do wpisania indywidualnych różnic i preferencji.

JIGSAW GRUPY EKSPERCKIE PUZZLE GRUPOWE	opracowanie złożonych wieloaspektowych tekstów	1. Materiał przewidziany do opanowania dzielimy na cztery partie: A, B, C, D. 2. Uczniów dzielimy na grupy czteroosobowe: grupa 1, grupa 2, grupa 3, grupa 4. 3. Poszczególnym członkom grup przydzielamy oznaczenie literowe: A, B, C, D. 4. Każdy członek grupy otrzymuje do opracowania część materiału oznaczoną przydzieloną mu literą. 5. Każda osoba w grupie zapoznaje się z przydzielonym fragmentem materiału. 6. Następnie osoby z takimi samymi literami spotykają się w nowych grupach. Omawiają przydzieloną im część materiału, dyskutują, sprawdzają, czy tak samo rozumieją, wyjaśniają wątpliwości, tak by stać się ekspertem w przydzielonym zakresie. Grupa ekspertów przygotowuje też materiały wizualne, które pomogą im w prezentacji ich części materiału. 1. Po fazie pracy w grupach eksperckich eksperci wracają do swoich grup: 1, 2, 3, 4, i przekazują pozostałym członkom grupy wiedzę, którą opracowali, tak aby każdy członek grupy posiadał całość wiedzy. 2. Grupa wizualizuje swoje osiągnięcie, np. na plakacie. Refleksja: Jak wpłynął na moje uczenie się fakt, że musiałem swoją wiedzę podzielić się z koleżankami i kolegami?
--	---	--

WSPÓLNE CZYTANIE	rozumienie tekstu czytanego; opracowanie nowych treści przedmiotowych; indywidualizacja	1. Uczniów dzielimy na grupy 4-osobowe. W skład każdej z nich wchodzi osoby: A, B, C, D. 2. Tekst przewidziany do opracowania dzielimy na cztery fragmenty. 3. Grupa zajmuje się pierwszym fragmentem tekstu, każdy uczeń po cichu zapoznaje się z fragmentem nr 1. 4. Osoba A przygotowuje pytania dla koleżanek i kolegów na temat treści przeczytanego fragmentu. Osoba B streszcza koleżankom i kolegom przeczytany fragment. Osoba C zadaje pytania o niezrozumiałe fragmenty / słowa w tekście. Osoba D zastanawia się, o czym będzie dalsza część tekstu. 5. Po wykonaniu zadań grupa zajmuje się drugim fragmentem tekstu. Każdy uczeń po cichu zapoznaje się z fragmentem, a następnie osoba A wykonuje zadanie, które poprzednio wykonywała osoba B, B→C, C→D, D→A. 6. Procedurę powtarzamy do momentu opracowania wszystkich fragmentów tekstu. 7. Refleksja: Czy udało mi się rozumieć cały tekst dzięki zastosowaniu metody?
NARADA PONUMEROWANYCH GŁÓW	wymiana poglądów; uzgadnianie jednej wersji odpowiedzi; zwiększenie poczucia bezpieczeństwa odpowiadającego na forum klasy	1. Dzielimy klasę na zespoły 3- lub 5-osobowe, w ramach których przydzielamy każdej osobie oznaczenie cyfrowe: 1, 2, 3, ... 2. Nauczyciel zadaje pytanie, daje uczniom czas na ustalenie odpowiedzi w grupach, a następnie losuje numer osoby (tzw. głowy), która ma udzielić odpowiedzi na forum klasy (losowanie można przeprowadzić przy użyciu patyczków laryngologicznych, na których pisakiem permanentnym wpisujemy numery). 3. Wylosowany uczeń prezentuje odpowiedź w imieniu grupy.

SZYBKIE UCZENIE SIĘ WIRUJĄCE KRĘGI	interakcja; równoczesne mówienie całej klasy	1. Uczniowie ustawiają się w dwóch kręgach: zewnętrznym i wewnętrznym, naprzeciw siebie. 2. Nauczyciel daje impulsy: obrazkowe / słowne / pytania, na temat których uczniowie stojący naprzeciw siebie mają porozmawiać. 3. Po upływie czasu przewidzianego na wymianę informacji nauczyciel daje sygnał, na który uczniowie z kręgu zewnętrznego przesuwają się o jedno miejsce w prawo lub lewo. 4. Nauczyciel daje nowy impuls do rozmowy, stojący naprzeciw siebie uczniowie rozmawiają i ponownie następuje sygnał do przesunięcia się o jedno miejsce i tak do wyczerpania pytań / impulsów itp. Ten sam schemat można zastosować, jeżeli ustawi się uczniów w dwóch naprzeciw stojących lub siedzących rzędach, stąd nazwa: szybkie randki.
TEMPO-DUET	indywidualizacja tempa pracy uczniów; współpraca; ocena i pomoc koleżeńska	1. Każdy uczeń otrzymuje tę samą kartę pracy z ćwiczeniami. 2. Po samodzielnym rozwiązaniu pierwszego zadania na karcie pracy uczeń udaje się do wyznaczonego miejsca w sali (wystarczy zagospodarować kąty sali, wystarczy wyposażyć je jedynie w krzeselka) i czeka na osobę, która również już rozwiązała dane zadanie. 3. Uczniowie w parze porównują, omawiają i ewentualnie korygują rozwiązanie. 4. Następnie uczniowie wracają na swoje miejsce i pracują nad kolejnym zadaniem. 5. Procedura się powtarza.

Przez **kompetencje osobiste** należy rozumieć m.in. zdolność do :

- a) mówienia o sobie, podejmowania działań mających na celu samodoskonalenie, uczenie się i realizację aspiracji, samodzielności i wytrwałości,
- b) rozpoznawania i zaspokajania własnych potrzeb fizycznych, emocjonalnych i psychicznych, z poszanowaniem innych osób, a także radzenia sobie ze stresem i wyznaczanie bezpiecznych granic w relacjach z innymi.

Na lekcjach języków obcych uczniowie nazywają emocje, rozmawiają o swoim zdrowiu i relacjach. W podstawie programowej określono również wymagania szczegółowe w zakresie doskonalenia kompetencji uczenia się języka obcego: *Uczeń posługuje się strategiami i technikami uczenia się języka obcego nowożytnego, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych, adekwatnymi do realizowanego zadania oraz zgodnymi z jego indywidualnymi preferencjami ...*”

W ramach tych wymagań uczeń powinien m.in.: dokonywać samooceny własnej pracy oraz własnych postępów w nauce języka obcego nowożytnego, a do doskonalenia lub rozwijania swoich kompetencji językowych wykorzystywać informację zwrotną, w tym o popełnionym błędzie.

Kształtowanie kompetencji osobistych uzupełnia się i przenika z kształtowaniem aspektów sprawczości ucznia.

4.3 Kształtowanie sprawczości uczniów na lekcjach języka angielskiego

Sprawczość jest rozumiana w rozporządzeniu o podstawie programowej jako podejmowanie autonomicznych działań mających pozytywny wpływ na osobę, która je podejmuje, i inne osoby (otoczenie) oraz branie za te działania odpowiedzialności.

Sprawczość obejmuje aktywność ucznia w codziennych czynnościach, jak i w procesie uczenia się.

Ważnym aspektem sprawczości jest **przekonanie o własnej skuteczności**, czyli o swojej zdolności do wykonywania określonych zadań i osiągnięcia celów, także w niekorzystnych okolicznościach. Uczeń żywiący przekonanie o własnej skuteczności, to uczeń z postawą: dam radę!

Na przekonanie o własnej skuteczności w największym stopniu wpływają doświadczenia własne ucznia – sukcesy podbijają poczucie skuteczności, porażki osłabiają je. Wzmacnianie poczucia skuteczności własnej jest też możliwe poprzez wzmocnienia werbalne oraz uczenie się na modelu, (obserwacja lub naśladowanie kolegów, którzy “dali radę”). Wszystko to przyczynia się do rozwoju motywacji i poczucia własnej skuteczności. Zakłada się, że ich własne doświadczenie kompetencji, wspierające informacje zwrotne i cechy kontekstu odgrywają w tym główną rolę (Deci & Ryan, 2000).

Warto brać te prawidłowości pod uwagę planując np. formy sprawdzania wiedzy. Dla niektórych uczniów każdy sprawdzian kończy się porażką, bo postrzegają go jako test wysokiej stawki, natomiast te same zadania zlecone do wykonania w formie karty pracy mogą okazać się możliwe do wykonania. Planując proces dydaktyczny warto stwarzać uczniom warunki uczenia się ze sobą i od siebie. Wpłynie to pozytywnie nie tylko na poczucie skuteczności własnej ucznia ale i inne kompetencje, w tym współpracę, komunikację i budowanie relacji.

Przekonanie, że zdolności podlegają zmianom i mogą się rozwijać dzięki zaangażowaniu, wysiłkowi i wytrwałości to koncepcja Carol Dweck znana pod hasłem **nastawienia na rozwój**. Wiara, że umiejętności nie są cechą immanentną ucznia i można je rozwijać jest potrzebna zarówno uczniom i nauczycielowi. Nauczyciel kształtuje nastawienie na rozwój tworząc środowisko uczenia się, w którym uczniowie czują się bezpiecznie, mają zaufanie do swoich kompetencji, wiedzą, że błąd jest nieodłącznym elementem procesu uczenia się, a informacja zwrotna sposobem doskonalenia i rozwoju kompetencji. Również ocenianie wewnątrzszkolne może w istotny sposób wpływać na nastawienie na rozwój uczniów. Zastąpienie komunikatu: *nie opanowałeś tej umiejętności*, komunikatem: **jeszcze nie opanowałeś tej umiejętności**, jest otwierające. Uczeń otrzymuje informację, że opanowanie danej umiejętności jest kwestią czasu, że należy włożyć wysiłek, wykonać ćwiczenia i podejść do kolejnej próby.

Zdolność przekładania myśli na działania zmierzające do realizacji określonych celów i świadomego kierowania swoją aktywnością to **kompetencja samoregulacji**. W toku realizacji niniejszego programu nauczyciel wdraża uczniów przede wszystkim do zarządzania swoim procesem uczenia się, poczynsz od stawiania celów, poprzez planowanie ich realizacji, realizację aż do ich ewaluacji. Nauczyciel może wesprzeć ucznia w kształtowaniu kompetencji samoregulacji poprzez stosowanie strategii:

- a) jasnego stawiania i werbalizowania celów lekcji,
- b) formułowania jasnych dla ucznia kryteriów oceniania,
- c) dawanie wspierającej uczenie się informacji zwrotnej,
- d) dawanie uczniom wyboru (termin, poziom trudności, zakres),
- e) stosowanie samooceny i oceny koleżeńskiej,
- f) stosowanie zabiegów mających na celu refleksję ucznia nad jego uczeniem się np. formularzy: to do / I can..., dziennika refleksji, techniki twierdzeń podsumowujących zajęcia / działań.

Przekonanie jednostki, że jest częścią grupy, która ją akceptuje, potrzebuje jej i docenia ją oraz do której ta osoba może wnieść twórczy wkład, daje uczniowi **poczucie przynależności do wspólnoty**. Człowiek jako istota społeczna bardzo go potrzebuje. Szkoła może wpływać na poczucie przynależności do wspólnoty poprzez budowanie relacyjności, bycie inicjatorem

wydarzeń, w których uczniowie wspólnie doświadczają, przeżywają, czy pracują. Mogą to być np. wycieczki, wspólne celebrowanie różnych okazji, warsztaty integracyjne, koła zainteresowań, wyjścia do kina czy na prelekcję. W toku lekcji można wzmacniać poczucie przynależności do wspólnoty poprzez różne formy pracy, w różnych konstelacjach (praca w parach, grupach), stosowanie metod kooperatywnego uczenia się oraz realizację doświadczeń edukacyjnych.

4.4 Kształtowanie kompetencji poprzez realizację doświadczeń edukacyjnych i tygodnia projektowego

Kompleksowe kształtowanie kompetencji umożliwi uczniom realizacja na wszystkich przedmiotach **doświadczeń edukacyjnych** i realizacja **tygodnia projektowego**.

Przez doświadczenie edukacyjne należy rozumieć konkretną sytuację i aktywność dydaktyczną, która wspiera realizację celów kształcenia, rozwija kompetencje przekrojowe oraz wzmacnia sprawczość ucznia. Doświadczenie edukacyjne **to nie to samo co projekt**. Projekt jest jedną z możliwych form doświadczenia, ale doświadczeniem może być też obserwacja, eksperyment, wywiad, tworzenie produktu, udział w wydarzeniu kulturalnym czy samodzielna eksploracja tematu. Cechą wspólną doświadczeń edukacyjnych jest to, że uczeń działa, przeżywa, wyciąga wnioski. Kluczowe elementy doświadczeń edukacyjnych to:

- sprawczość ucznia,
- praktyczne zastosowanie treści przedmiotowych w realizacji doświadczenia,
- równoległe kształtowanie kompetencji przekrojowych (współpracy, krytycznego myślenia, kreatywności) i kształcenie umiejętności językowych,
- powiązanie doświadczeń edukacyjnych z celami podstawy programowej,
- różnorodność form, metod i technik pracy.

Doświadczenia edukacyjne są integralną częścią procesu dydaktycznego i zostały skatalogowane w podstawie programowej.

Od roku szkolnego 2026/2027 fakultatywnie, a w kolejnych latach obligatoryjnie, częścią procesu dydaktycznego stanie się również **tydzień projektowy**, podczas którego uczniowie będą pracować nad międzyprzedmiotowymi projektami. W wybranym przez placówkę tygodniu zostanie zawieszona działalność szkoły w systemie klasowo-lekcyjnym i uczniowie będą pracować nad międzyprzedmiotowymi zadaniami projektowymi, których tematykę określą wspólnie z nauczycielami. Celem tygodnia projektowego jest nauka poprzez działanie, rozwijanie współpracy, sprawczości i pobudzanie kreatywności uczniów.

4.4.1 Doświadczenia edukacyjne

W każdym roku szkolnym uczniowie wraz z nauczycielem wybierają z poniższej listy i realizują co najmniej jedno doświadczenie edukacyjne. Wybierając doświadczenie do realizacji warto oszacować możliwości, kompetencje językowe i zainteresowania uczniów. Rozmach, czas, sposób i forma realizacji doświadczenia zależy od uczniów i nauczyciela. Doświadczenie edukacyjne nie musi być wielkim wydarzeniem. Może trwać jedną lekcję lub rozciągnąć się na kilka tygodni. Może być wplecione w tok jednostki tematycznej podręcznika lub stanowić jej zwieńczenie. Kluczowe jest, by było zaplanowane, osadzone w celach i przemyślane pod kątem aktywności ucznia. Jeśli uczeń będzie biernym realizatorem czyjegoś przepisu na doświadczenie, nie skorzysta z takiego doświadczenia w zakładanym zakresie, bo nie ma sprawczości bez samodzielnego planowania i podejmowania działań, nie ma kreatywnego myślenia bez możliwości generowania i weryfikowania swoich pomysłów. W doświadczeniach edukacyjnych nie chodzi o to, by nauczyciel poprowadził uczniów wybraną drogą do celu. Chodzi o to, by wskazać cel i zaprowadził swoich uczniów na rondo z wieloma zjazdami – drogę wybierają uczniowie, może być okrężna, ważne, by była bogata w doświadczanie, konieczność stawiania sobie pytań, dokonywania wyborów, weryfikowania informacji, działania. W każdym roku szkolnym uczniowie realizują przynajmniej jedno wybrane doświadczenie.

LISTA DOŚWIADCZEŃ EDUKACYJNYCH DO WYBORU W ZAKRESIE JĘZYKA OBCEGO NOWOŻYTNEGO

Uczeń:

- 1) indywidualnie lub w grupie przygotowuje materiał do uczenia się języka obcego (np. fiszki autokorektywne, słowniczek obrazkowy) i przekazuje go do wykorzystania przez inne osoby;
- 2) indywidualnie lub w grupie przygotowuje i prezentuje w języku obcym krótką formę artystyczną (np. skecz, reklamę, krótki film, piosenkę, przedstawienie, podcast, vlog);
- 3) indywidualnie lub w grupie realizuje projekt twórczy pozwalający na doskonalenie umiejętności kreatywnego pisania (np. prowadzi dziennik, gazetkę lub blog w języku obcym nowożytnym, tworzy broszurę na temat kraju, którego języka się uczy);
- 4) indywidualnie lub w grupie obserwuje i dokumentuje obecność języka obcego w swoim otoczeniu oraz prezentuje wyniki tych obserwacji w formie ustalonej z nauczycielem;
- 5) rozmawia z rodzimym użytkownikiem języka lub użytkownikiem języka obcego nieznającym języka polskiego;
- 6) uczestniczy w wydarzeniu związanym z kulturą obszaru nauczanego języka

(np. przedstawieniu, projekcji filmu, show, wystawie, spotkaniu ze znaną osobą, spacerze w galerii sztuki, w tym wirtualnym);

7) pracując w grupie, przygotowuje i przeprowadza z udziałem koleżanek i kolegów złożoną zabawę lub grę (w tym terenową) utrwalającą wybrany aspekt języka obcego nowożytnego lub dotyczącą kultury obszaru językowego nauczanego języka;

8) pracując w grupie, planuje wyjazd do kraju nauczanego języka w ramach określonego budżetu i prezentuje wyniki pracy w formie ustalonej z nauczycielem;

9) pracując w grupie, przygotowuje i przeprowadza wydarzenie promujące nauczany język obcy nowożytny lub kulturę danego obszaru językowego (np. konkurs językowy, konkurs piosenki obcojęzycznej);

10) pracując w grupie, przygotowuje dyskusję na określony temat prowadzoną w nauczonym języku obcym i w niej uczestniczy.

4.4.2 Tydzień projektowy

Począwszy od roku szkolnego 2027/2028 uczniowie realizujący niniejszy program są obligatoryjnie uczestnikami tygodnia projektowego w szkole, co zostało uregulowane w rozporządzeniu w sprawie ramowych planów nauczania. Zgodnie z rozporządzeniem wychowawcy informują uczniów i ich rodziców na początku roku szkolnego o terminie realizacji tygodnia projektowego w danej szkole.

Realizacja tygodnia projektowego polega na:

- 1) sformułowaniu lub wyborze tematu projektu edukacyjnego;
- 2) określeniu celów projektu edukacyjnego;
- 3) zaplanowaniu i wykonaniu etapów realizacji projektu edukacyjnego;
- 4) publicznym przedstawieniu rezultatów projektu edukacyjnego.

Przy czym działania określone w punktach od 1. do 3. mogą rozpocząć się przed ustalonym terminem realizacji tygodnia projektowego. Sposób realizacji przedsięwzięcia, zarówno organizacyjny jak i merytoryczny, jest autonomiczną decyzją szkoły.

TYDZIEŃ PROJEKTOWY JAKO WYZWANIE ORGANIZACYJNE

Tydzień projektowy, szczególnie w dużych szkołach, jawi się jako wyzwanie organizacyjne, dlatego jego organizację powinien poprzedzić namysł w gronie pedagogicznym nad odpowiedziami na takie pytania jak:

- 1) Czy wszyscy uczniowie będą zajmować się tym samym tematem, czy też poszczególne grupy będą zajmować się różnymi tematami?

- 2) Czy tematy zostaną sformułowane przez zespoły uczniowskie, czy zespoły będą dokonywać wyboru tematu z puli tematów określonych np. przez nauczycieli albo zgłoszonych wcześniej przez uczniów?
- 3) Jak uczniowie zostaną podzieleni na grupy / zespoły projektowe? Czy o przydziale do grup zdecyduje wybór tematu, którym chcą się zajmować uczniowie czy jakiś inny aspekt?
- 4) Jak zostanie podzielona przestrzeń szkolna, by zapewnić uczniom bezpieczeństwo, ale i umożliwić np. korzystanie z biblioteki, sali komputerowej, konsultacji z nauczycielami?

Jak zacząć?

We wrześniu i październiku uczniowie proponują tematy, którymi chcieliby się zajmować w ramach tygodnia projektowego. Nauczyciele formułują je jako zadania problemowe i szacują czas potrzebny na ich zgłębienie. Lista tematów uznanych za możliwe do realizacji w trakcie tygodnia projektowego jest podawana do wiadomości uczniów. Uczniowie dostają czas na namysł, a następnie przez formularz Google Forms dokonują imiennego zgłoszenia do danego tematu. Następnie uczniów zainteresowanych poszczególnymi tematami dzielimy na zespoły 5-7 osobowe. W tych zespołach uczniowie będą pracować w trakcie tygodnia projektowego. W zależności od liczby zespołów, każdy nauczyciel sprawuje w określonej sali opiekę nad np. 3 – 4 zespołami projektowymi.

Przykład projektu integrującego wiedzę przedmiotową z zakresu języka angielskiego

Poniżej przedstawiono opis projektu, który integruje wiedzę i umiejętności z kilku przedmiotów, m.in. przyrody, biologii, języka obcego i informatyki pod tytułem: „Twoje zielone wyzwanie – kalendarz ekologicznych działań”. Propozycja jest pięciodniowym projektem międzyprzedmiotowym realizowanym w formie konkursu między grupami uczniowskimi. Jego głównym założeniem jest przygotowanie przez uczniów kalendarza z wyzwaniami ekologicznymi, który będzie zachęcał społeczność szkolną do podejmowania prostych, codziennych działań na rzecz środowiska. Każda grupa opracowuje własny kalendarz, zawierający propozycje działań ekologicznych (jedno konkretne działanie na miesiąc), krótkie merytoryczne informacje o charakterze edukacyjnym na ich temat, elementy graficzne oraz hasła (jedno konkretne na dany miesiąc) w języku obcym. W ostatnim dniu tygodnia projektowego gotowe kalendarze są prezentowane i poddane ocenie społeczności szkolnej w głosowaniu. Zwycięski kalendarz zostanie powielony i powieszony w salach lekcyjnych, a uczniowie przystąpią do tzw. zielonej ligi klas – będą podejmować aktywności i dokumentować realizację wyzwań z kalendarza.

Projekt łączy m.in. treści z biologii, przyrody, języka obcego, informatyki oraz chemii. Dzięki temu uczniowie nie tylko zdobywają i porządkują wiedzę o ochronie środowiska,

ale również uczą się ją przetwarzać, przedstawiać w atrakcyjnej formie, tłumaczyć wybrane treści na język obcy i wykorzystywać narzędzia cyfrowe do stworzenia konkretnego produktu. Projekt ma charakter praktyczny, twórczy i zespołowy.

Cel projektu

Głównym celem projektu jest rozwijanie postaw proekologicznych poprzez samodzielne zaplanowanie, opracowanie i zaprezentowanie kalendarza z wyzwaniami ekologicznymi. Uczniowie mają zrozumieć, że działania na rzecz środowiska nie muszą być odległe ani skomplikowane — mogą zaczynać się od codziennych decyzji, takich jak oszczędzanie wody i energii, ograniczanie plastiku, segregowanie odpadów, ponowne wykorzystywanie przedmiotów, naprawianie rzeczy zamiast ich wyrzucania, wymienianie się ubraniami zamiast kupowania nowych czy wybieranie ekologicznych środków transportu.

Cele szczegółowe projektu obejmują rozwijanie umiejętności wyszukiwania i selekcjonowania informacji, krytycznego myślenia, współpracy w grupie, planowania pracy oraz prezentowania efektów. Uczniowie uczą się także formułowania krótkich treści edukacyjnych, tworzenia haseł zachęcających do działania oraz posługiwania się słownictwem z zakresu ochrony środowiska w języku obcym. Ważnym celem jest również rozwijanie kompetencji cyfrowych poprzez projektowanie kalendarza w wybranym programie lub aplikacji graficznej.

Produkt końcowy

Produktem projektu jest kalendarz ścienny przygotowany przez każdą grupę. Może on mieć formę cyfrową lub może być wykonany ręcznie z wykorzystaniem różnych technik plastycznych. Kalendarz powinien zawierać zestaw wyzwań ekologicznych na kolejne miesiące (ewentualnie tygodnie lub wybrane dni). Każde wyzwanie powinno być krótkie, zrozumiałe, możliwe do wykonania przez uczniów i powiązane z realnymi problemami środowiska naturalnego.

Przykładowe wyzwania mogą brzmieć: „W tym miesiącu nie kupię nowego ubrania, ale naprawię lub przerobię starą rzecz, by mieć coś nowego” lub “Luty miesiącem bez napojów w puszkach i plastikowych butelkach!” Każde wyzwanie powinno zostać sformułowane w dwóch językach (polskim i angielskim) i zostać uzupełnione krótkim komentarzem merytorycznym z uzasadnieniem wagi wyzwania, ciekawostką, ilustracją, kodem QR, infografiką albo krótką instrukcją działania.

Gotowe kalendarze podlegają ocenie w głosowaniu. Kryteria oceny określają również uczniowie. Mogą one uwzględniać wartość merytoryczną, atrakcyjność graficzną, poprawność językową, pomysłowość, praktyczność wyzwań oraz zgodność z ideą projektu.

Międzyprzedmiotowość

Projekt zakłada rzeczywistą integrację wiedzy i umiejętności z kilku przedmiotów.

W zakresie:

- **biologii** uczniowie powinni przeanalizować wpływ codziennych zachowań człowieka na środowisko, poznać znaczenie bioróżnorodności, ochrony zasobów naturalnych, ograniczania odpadów oraz odpowiedzialnego korzystania z dóbr przyrody. Uczą się rozpoznawać działania, które mają realny sens ekologiczny.
- **przyrody** uczniowie odnoszą temat do najbliższego otoczenia: szkoły, domu, miejscowości i lokalnego środowiska. Mogą obserwować, gdzie w ich codziennym życiu pojawia się problem nadmiernego zużycia wody, energii, plastiku czy jedzenia.
- **chemii** uczniowie mogą zgłębić zagadnienia związane z zanieczyszczeniami, składem tworzyw sztucznych, biodegradacją, środkami czystości, jakością powietrza, spalaniem odpadów oraz wpływem substancji chemicznych na wodę, glebę i organizmy żywe.
- **języka obcego** uczniowie przygotowują hasła, krótkie polecenia i komunikaty ekologiczne. Mogą używać trybu rozkazującego, prostych zdań zachęcających do działania, słownictwa związanego ze środowiskiem, recyklingiem, oszczędzaniem energii, wodą i odpadami.
- **informatyki** uczniowie projektują kalendarz w narzędziach cyfrowych, np. Canva, PowerPoint, Word, Google Slides lub innym programie graficznym. Uczą się planować układ strony, dobierać grafiki, stosować czytelne fonty, tworzyć kody QR, korzystać z legalnych źródeł zdjęć oraz zapisywać pracę w odpowiednim formacie.

Harmonogram działań w ramach tygodnia projektowego

DZIEŃ 1 – PONIEDZIAŁEK

Wprowadzenie do projektu i podział na grupy

Nauczyciele przedstawiają wszystkim klasom temat projektu, jego cele, zasady konkursu oraz ustalają z uczniami kryteria oceny. Następnie uczniowie już w grupach projektowych rozmawiają o tym, jakie problemy ekologiczne identyfikują, czym są działania ekologiczne oraz które z nich można realnie wprowadzić w życie szkolne lub domowe. Następnie tworzą listę możliwych wyzwań ekologicznych. Odbywa się burza mózgów, po której uczniowie wybierają najciekawsze pomysły. Każda grupa ustala wstępny temat i koncepcję własnego kalendarza oraz dzieli role, np. lider zespołu, osoba odpowiedzialna za treści merytoryczne, język obcy, grafikę, skład komputerowy i prezentację.

DZIEŃ 2 – WTOREK

Gromadzenie informacji i wybór wyzwań

Uczniowie pracują nad stroną merytoryczną projektu. Analizują wybrane problemy środowiskowe, np. odpady, zużycie wody, energię, transport, konsumpcję, ochronę roślin i zwierząt. Omawiają wybrane zagadnienia związane z zanieczyszczeniami, plastikiem, spalaniem odpadów lub środkami chemicznymi. Każda grupa wybiera zestaw wyzwań do swojego kalendarza i przygotowuje krótkie uzasadnienie, dlaczego dane działanie jest ważne i jaki ma wpływ na środowisko.

DZIEŃ 3 – ŚRODA

Opracowanie treści i wersji językowej

Grupy redagują krótkie teksty do kalendarza. Przy każdym wyzwaniu powinno znaleźć się hasło (w dwóch językach), prosta instrukcja oraz krótka informacja merytoryczna. Nauczyciel/e języka obcego pomaga/ją poprawić teksty pod względem językowym. Uczniowie dbają o to, aby komunikaty były krótkie, poprawne, zrozumiałe i atrakcyjne dla rówieśników.

DZIEŃ 4 – CZWARTEK

Projektowanie kalendarza i konsultacje

Uczniowie pracują nad graficzną i techniczną stroną kalendarza. Wykorzystują wybrane narzędzia informatyczne, tworzą układ stron, dobierają ilustracje, ikony, kolory i elementy graficzne. Mogą przygotować kalendarz jako plakat, prezentację, plik PDF, zestaw kart miesięcznych lub wersję do wydruku. Nauczyciele prowadzą konsultacje: sprawdzają poprawność treści merytorycznych, poprawność językową, a także wspierają skład i udzielają informacji zwrotnej w zakresie estetyki pracy. Pod koniec dnia każda grupa dokonuje samooceny według kryteriów konkursowych i wprowadza poprawki.

DZIEŃ 5 – PIĄTEK

Prezentacja, głosowanie i podsumowanie

W piątek kalendarze powinny być gotowe. Grupy przygotowują stanowiska prezentacyjne lub krótkie wystąpienia, w których przedstawiają koncepcję kalendarza, wybrane wyzwania, najważniejsze treści ekologiczne oraz elementy językowe i graficzne. Każda prezentacja powinna trwać kilka minut. Po prezentacjach odbywa się głosowanie. Głosujący oceniają kalendarze według ustalonych kryteriów: pomysłowość, wartość ekologiczna, poprawność merytoryczna, poprawność językowa, estetyka, czytelność i możliwość realnego podjęcia wyzwań w życiu codziennym. Po ogłoszeniu wyników nauczyciele podsumowują projekt, wskazują mocne strony prac i zachęcają uczniów do wdrażania wybranych wyzwań w nadchodzących miesiącach.

Najlepszy kalendarz jest drukowany, umieszczany w salach lekcyjnych, a uczniowie realizują kolejne wyzwania, z których relacje zamieszczane są na przykład na stronie internetowej szkoły.

4.5 Materiały dydaktyczne

Podręcznik, zeszyt ćwiczeń, książka nauczyciela

Podstawowe materiały za pomocą których można zrealizować założenia niniejszego programu to podręczniki New English Class Klasa 4, 5, 6, 7 i 8 oraz uzupełniające je zeszyty ćwiczeń, a także książki dla nauczyciela, które zawierają opracowanie metodyczne kursu. Niezbędną częścią zestawu są również nagrania tekstów.

Platforma eDesk

W ramach platformy eDesk nauczyciele i uczniowie mają dostęp do interaktywnego podręcznika i zeszytu ćwiczeń, nagrań audio i wideo oraz dodatkowych zasobów metodycznych wspierających prowadzenie zajęć. Platforma eDesk umożliwia także atrakcyjne prowadzenie zajęć z wykorzystaniem tablicy interaktywnej, co znacznie poszerza możliwości prezentacji języka i materiałów kulturowych.

Nauczyciele mogą także korzystać z licznych materiałów dodatkowych, tym m.in. testów, materiałów do kopiowania, kart obrazkowych, lekcji świątecznych.

Lektury

- Pearson Kids Readers
- Disney Kids Readers
- Pearson English Active Readers
- Classic & Contemporary Fiction Readers
- Real World Readers
- Doctor Who Readers i TV & Movie Readers

5. Ocenianie

Ocenianie przedmiotowe musi być zgodne z ocenianiem wewnątrzszkolnym, a zatem jeśli w szkole obowiązuje określony system oceniania bieżącego: sumujące, punktowe, opisowe, kształtujące, praca na mapach kompetencji, to należy go stosować również na języku angielskim. Również formy weryfikowania wiedzy są określone w ocenianiu wewnątrzszkolnym. Nauczyciel chcący stosować ponadstandardowe formy sprawdzania wiedzy i umiejętności (np. testy niskiej

stawki w postaci quizów, zagadek, rebusów, elementy gamifikacji, escape roomy edukacyjne, czy włączenie do oceniania wyników uzyskiwanych przez uczniów w różnych aplikacjach), powinien zawnieść o odpowiednie zapisy w statucie placówki.

Niezależnie od przyjętego systemu oceniania, warto pamiętać nie tylko o jego informacyjnej, ale też o motywacyjnej funkcji. Nieocenionym orężem w rękach nauczyciela jest informacja zwrotna pomagająca uczniom się uczyć, wyrażająca aprobatę za treści opanowane dobrze, wskazująca luki w wiedzy i umiejętnościach oraz zawierająca wskazówkę dotyczącą sposobu pracy nad ich doskonaleniem.

Siła informacji zwrotnej została potwierdzona naukowo. W zależności od sytuacji oraz tego, czy informacja zwrotna dotyczy kwestii poznawczych, wspierania rozwoju kompetencji czy modelowania zachowania uczniów, nauczyciel – realizator niniejszego programu, wykorzystuje różne modele informacji zwrotnej np.:

MODEL SBI

1. **S** (Situation / Sytuacja): "Na poprzedniej lekcji, trakcie pracy metodą JIGSAW ..." – dokładnie określ kontekst.
2. **B** (Behavior / Zachowanie): "Podczas gdy inni uczniowie wykonywali ćwiczenie, Ty grałeś na telefonie ..." – obiektywnie opisz to, co zrobił/a lub powiedział/a uczeń/ uczennica, unikając uogólnień i generalizowania (np. stwierdzeń „Ty zawsze” czy „Ty nigdy”).
3. **I** (Impact / Wpływ): "i niestety teraz nie umiesz przekształcać zdań na czas przeszły, bo nie poćwiczyłeś. Czekaj Cię dodatkowa praca nad tym zagadnieniem w domu" – wyjaśnij, jakie konsekwencje miało takie działanie/zachowanie dla ucznia, Ciebie, pozostałych uczniów.

W przypadku pochwały należy wskazać pozytywny skutek określonego działania, zachowania.

MODEL FUKO (Fakt–Uczucia–Konsekwencje–Oczekiwanie) jest właściwy, gdy informacja zwrotna dotyczy relacji lub zachowań. Wymaga on od nauczyciela gotowości na otwartą rozmowę i rozliczenia z konsekwencji, jeżeli takie zostaną zapowiedziane. Jeśli np. uczeń uporczywie unika aktywnego udziału w lekcji i jest na niej tylko obecny, to informacja zwrotna w modelu FUKO będzie adekwatna, gdyż nauczyciel jasno komunikuje uczniowi potencjalne zagrożenie, które niesie taka postawa.

MODEL kanapki (wzmocnienie–korygowanie–wzmocnienie) jest dość rozpowszechniony, ma jednak poważną wadę: uczniowie szybko uczą się go dekodować i przestają słyszeć środkową warstwę. Można go stosować z uczniami szczególnie wrażliwymi na ocenę, ale z zastrzeżeniem, że informacja korygująca nie może być rozmyta przez ogólnikowe pochwały.

Dobłą alternatywą dla informacji zwrotnej skoncentrowanej na przeszłości (feedback) , jest **feedforward**, czyli rozmowa rozwojowa koncentrująca się na przyszłości (forward). Jej celem jest wspieranie pożądaných zachowań i kompetencji w przyszłości. Nie skupia się na problemach, brakach, lukach kompetencyjnych, tylko na pożądaných rozwiązaniach, które mogą pomóc uczniom uniknąć błędów w przyszłości. I dlatego jest pozytywnie odbierana przez uczniów. Twórca narzędzia, prof. Marshall Goldsmith podkreśla, że łatwiej pokazać komuś, jak zrobić coś dobrze/ lepiej, niż wytykać błędy.

Częste sięganie przez nauczyciela do informacji zwrotnej przyniesie pozytywne skutki tylko wtedy, gdy będzie ona:

- konkretna (odniesienie do przyjętych kryteriów/ norm zachowań) ,
- aktualna (udzielona na bieżąco, a nie odroczone),
- oparta na faktach (w odniesieniu do konkretnego zadania/ przykładu/ sposobu pracy) i będzie wskazywała sposób doskonalenia/ rozwoju kompetencji.

Ocenianie bieżące powinno mieć charakter diagnostycznego szacowania poziomu wiedzy i umiejętności ucznia, zgodnie z filozofią **Not Yet**. Oznacza to, że każdej ocenie powinno towarzyszyć wskazanie, w jakim terminie i w jaki sposób uczeń może udokumentować swoją poprawę i rozwój.

Nauczyciel realizujący niniejszy program nie traktuje oceny ani jako nagrody, ani jako kary. Jest świadomy, że ocenianie wspiera proces samoregulacji uczenia się oraz motywuje uczniów do systematycznego rozwoju. Ocena powinna być jawna dla ucznia i jego rodziców, jednak nie musi być upubliczniana wśród rówieśników, gdyż mogłoby to sprzyjać niezdrowej rywalizacji lub prowadzić do etykietowania uczniów.

5.1 Formułowanie wymagań edukacyjnych

Formułowanie wymagań edukacyjnych jest ustawowym obowiązkiem każdego nauczyciela. Nauczyciele na początku roku podają uczniom **wymagania edukacyjne na dany rok szkolny i wymagania na poszczególne oceny szkolne (roczne, nie bieżące)**. Konieczność katalogowania wymagań edukacyjnych na dany rok szkolny wynika m.in. z tego, że podstawa programowa wskazuje efekty uczenia się uczniów (wymagania szczegółowe) na cały etap edukacyjny i nie odnosi ich do oceniania.

Nauczyciel sam decyduje, które efekty uczenia się uczniowie osiągną w danym roku szkolnym i jakie kryteria jakościowe i ilościowe muszą zostać spełnione przez ucznia na poszczególne oceny.

Wymagania edukacyjne powinny być sformułowane w języku zrozumiałym dla uczniów i ich rodziców. Poprawność sformułowania wymagania weryfikujemy przez zadanie sobie pytań:

- a) Czy wymaganie jednoznacznie odnosi się do języka obcego? Wymagania edukacyjne są swoiste przedmiotowo (nie należy mylić ich z ogólnymi kryteriami oceniania!).
- b) Czy wiadomo jaką umiejętnością legitymuje się uczeń spełniający dane wymaganie? Przykładowo: uczeń wymienia wyposażenie kuchni w języku angielskim, opisuje swój pokój, analizuje teksty ogłoszeń o wyprzedaży, rozumie komunikat na dworcu kolejowym).

Dobrze sformułowane wymaganie edukacyjne zawiera zwykle trzy elementy:

- **kto** (uczestnik),
- **co będzie robił** (konkretny czasownik operacyjny),
- **w jakim kontekście** (warunki, standardy).

Trudność formułowania wymagań edukacyjnych w zakresie języka obcego nowożytnego polega na tym, że zaproponowany w podstawie podział wymagań szczegółowych nie jest ani chronologiczny ani hierarchiczny. Pierwsze pięć grup efektów zostało przypisane działaniom językowym (znajomość środków językowych, rozumienie tekstów..., tworzenie tekstów..., reagowanie ..., przetwarzanie językowe), pozostałe dwie grupy, odpowiednio – jedna celowi uczenia się języka obcego, druga – rozwojowi świadomości oraz wrażliwości interkulturowej. W związku z tym, że podczas używania języka wszystkie one się przenikają, należy zaproponowany podział traktować jako modułowy i realizować je w dowolnych konstelacjach, zarówno w ramach tego samego celu, jak i między poszczególnymi wymaganiami szczegółowymi.

Wymaganie edukacyjne mogłoby brzmieć zatem np. tak:

- Uczeń korzystając z grafiki z danymi statystycznymi porównuje sposoby spędzania czasu wolnego przez uczniów w USA i Wielkiej Brytanii.
albo
- Uczeń opisuje w krótkim tekście narracyjnym przebieg poprzedniego dnia.
albo
- Na podstawie przeczytanego tekstu uczeń przedstawia sposoby dbania o środowisko naturalne.

Jeszcze większym wyzwaniem niż samo sformułowanie wymagań edukacyjnych jest przypisanie ich do poszczególnych ocen, zwłaszcza że nie wszystkie szkoły stosują ocenianie sumujące w ramach oceniania bieżącego. Wymagania edukacyjne należy zatem skonstruować w taki sposób (zgodnie z intencją ustawodawcy), aby zawierały oczekiwany katalog umiejętności, kompetencji i wiedzy ucznia na zakończenie roku szkolnego.

Wymagania edukacyjne nie są tożsame z planem wynikowym ani wykazem wszystkich treści realizowanych podczas zajęć. Z tego względu nie powinny być nadmiernie szczegółowe. Ich celem jest przekazanie uczniowi jasnej informacji, jaki zakres wiedzy, umiejętności i kompetencji jest wymagany **do uzyskania konkretnej oceny rocznej**, a nie każdej oceny bieżącej.

Należy pamiętać, że wymagania edukacyjne przedstawione uczniom na początku roku szkolnego stanowią merytoryczną podstawę oceniania osiągnięć edukacyjnych z danego przedmiotu w całym roku szkolnym. W przypadku uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi wymagania te powinny zostać odpowiednio dostosowane do ich indywidualnych potrzeb i możliwości, przy zachowaniu wymagań wynikających z podstawy programowej. Dostosowanie nie oznacza obniżenia wymagań, lecz stworzenie uczniowi warunków umożliwiających ich osiągnięcie, **czyli zaoferowanie pomocy, która umożliwi spełnienie wymagań chociażby w minimalnym stopniu**.

Obowiązkiem nauczyciela jest również poinformowanie uczniów na początku roku szkolnego o warunkach i trybie uzyskania oceny rocznej wyższej niż przewidywana.

5.2 Przykładowe narzędzia oceniania

Ocenianie osiągnięć uczniów nie powinno ograniczać się wyłącznie do tradycyjnych sprawdzianów i prac klasowych. Choć pozostają one ważnym elementem procesu weryfikacji stopnia opanowania wymagań edukacyjnych, nie wyczerpują katalogu narzędzi, jakimi może posługiwać się nauczyciel. Zastosowanie różnorodnych form oceniania zwiększa szanse każdego ucznia na zaprezentowanie rzeczywistego poziomu swoich osiągnięć, ogranicza wpływ jednorazowego niepowodzenia na wynik końcowy oraz sprzyja budowaniu motywacji wewnętrznej.

W ocenianiu bieżącym nauczyciel może wykorzystywać zarówno tradycyjne, jak i niestandardowe narzędzia. Szczególną wartość mają tzw. **testy niskiej stawki** (low-stakes testing), których celem jest przede wszystkim monitorowanie postępów ucznia i dostarczanie informacji zwrotnej, a nie wystawianie ocen o wysokiej wadze. Mogą one przyjmować formę krótkich **quizów, wyjściówek** (exit tickets), **pytań podsumowujących lekcję, zagadek, rebusów, krzyżówek, uzupełniania schematów, map myśli czy krótkich zadań problemowych**.

Warto również wykorzystywać **elementy grywalizacji** (gamifikacji), **zdobywanie odznak**, czy **punktowanie aktywności** prowadzącej do osiągnięcia określonych celów edukacyjnych. Funkcję narzędzia oceniania mogą pełnić także **edukacyjne pokoje zagadek** (escape roomy), podczas których uczniowie rozwiązują problemy wymagające zastosowania zdobytej wiedzy

umiejętności w praktyce. Tego rodzaju aktywności pozwalają oceniać nie tylko stopień opanowania treści nauczania, ale również współpracę, komunikację, planowanie działań oraz umiejętność rozwiązywania problemów.

Wyniki uzyskiwane przez uczniów w aplikacjach edukacyjnych, na platformach e-learningowych mogą być również materiałem przydatnym do analizy postępów uczniów.

Istotnym źródłem informacji o postępach ucznia są również **obserwacja** jego pracy podczas zajęć, analiza sposobu rozwiązywania problemów, aktywność w dyskusji, umiejętność argumentowania własnego stanowiska, współpraca w grupie oraz stopień samodzielności w wykonywaniu zadań. Coraz większe znaczenie przypisuje się także **samoocenie i ocenie koleżeńskiej**, które – prowadzone według wcześniej ustalonych kryteriów – rozwijają refleksję nad własnym procesem uczenia się oraz wzmacniają odpowiedzialność ucznia za własny rozwój.

6. Ewaluacja programu

Ewaluacja to proces systematycznego zbierania, analizowania i interpretowania informacji w celu określenia skuteczności oddziaływań dydaktycznych zaproponowanych w programie. Ewaluacja powinna być integralnym elementem całego procesu planowania i realizacji uczenia się.

Ze względu na moment jej przeprowadzania, rozróżniamy następujące rodzaje ewaluacji **na wejściu** (ex-ante), **bieżącą** (on-going), która pozwala na szybkie wykrycie błędów i wprowadzenie ewentualnych korekt oraz **na zakończenie** (ex-post): odbywa się po zakończeniu realizacji działań.

Z kolei ze względu na cel, w którym ewaluacja jest przeprowadzana, rozróżniamy ewaluację formatywną i sumatywną.

Ewaluacja formatywna ma na celu bieżące doskonalenie procesu uczenia się i wspieranie uczniów w procesie, a **sumatywna** koncentruje się na ocenie stopnia osiągnięcia założonych celów (na wynikach).

Zalecane narzędzia w przypadku pierwszej to: obserwacja, rozmowy z uczniami, krótkie quizy i ankiety, informacja zwrotna od uczniów, wejściówki, wyjściówki, samoocena i refleksja uczniowska, czy obserwacja koleżeńska lekcji albo dziennik refleksji samego nauczyciela. Na tak zdobyte informacje nauczyciel jest w stanie zareagować natychmiast i np. zmniejszyć tempo, czy powtórzyć jakąś partię materiału.

Dobrą praktyką jest stwarzanie uczniom okazji do podsumowania lekcji, np. techniką zdań podsumowujących:

- ✓ *Dzisiaj najlepiej poradziłam/-łam sobie z...*
- ✓ *Dzisiaj nauczyłam/-łam się ...*

- ✓ *Najbardziej zaniepokoiło mnie...*
- ✓ *Nadal chciałabym/chciałbym lepiej zrozumieć...*
- ✓ *Podczas dzisiejszej lekcji najbardziej pomogło mi...*

Przydatna jest też refleksja np. na półroczu, którą można przeprowadzić w formie pogadanki, w trakcie której uczniowie odpowiedzą na pytania (A) lub wypełnią ankietę (B):

A.

- ✓ Co najbardziej pomaga Ci w nauce języka angielskiego?
- ✓ Co warto zmienić lub udoskonalić podczas zajęć?
- ✓ Z czego jesteś najbardziej dumna/-y w swojej nauce języka angielskiego w tym półroczu?
- ✓ Jakie cele chciałabyś/chciałbyś sobie wyznaczyć na kolejny okres nauki?

B.

Oceń poniższe stwierdzenia w skali od 1 do 5, gdzie:

1 – zdecydowanie nie, 2 – raczej nie, 3 – trudno powiedzieć, 4 – raczej tak, 5 – zdecydowanie tak.

Stwierdzenie	1	2	3	4	5
Chętnie uczestniczę w lekcjach języka angielskiego.	☐	☐	☐	☐	☐
Rozumiem, czego uczę się na lekcjach i po co to robię.	☐	☐	☐	☐	☐
Mam możliwość aktywnie uczestniczyć w zajęciach.	☐	☐	☐	☐	☐
Czuję, że robię postępy w nauce języka angielskiego.	☐	☐	☐	☐	☐
Nie boję się popełniać błędów podczas lekcji.	☐	☐	☐	☐	☐
Nauczyciel udziela mi wskazówek pomagających się rozwijać.	☐	☐	☐	☐	☐
Na lekcjach współpracuję z innymi uczniami.	☐	☐	☐	☐	☐
Potrafię ocenić własne postępy w nauce.	☐	☐	☐	☐	☐
Widzę związek między tym, czego uczę się na lekcjach, a codziennym życiem.	☐	☐	☐	☐	☐
Lekcje języka angielskiego pomagają mi rozwijać moje zainteresowania.	☐	☐	☐	☐	☐

W ewaluacji sumatywnej wykorzystuje się wyniki testów, egzaminów, czy diagnoz oraz ankiety. Ewaluacja sumatywna ma odpowiedzieć na pytanie o skuteczność programu, czyli całokształtu oddziaływań dydaktycznych.

Kluczowe jest zrozumienie, że **ewaluacja nie jest tylko ostatnią fazą procesu dydaktycznego, ale ma charakter ciągły** i służy monitorowaniu stopnia realizacji jego założeń oraz wprowadzaniu ewentualnych modyfikacji. Jej celem jest nie tylko ocena skuteczności stosowanych rozwiązań dydaktycznych, lecz także analiza warunków sprzyjających rozwojowi uczniów, ich zaangażowaniu, sprawczości i motywacji do nauki języka angielskiego.

Przedmiotem ewaluacji programu powinny być w szczególności takie aspekty jak:

- stopień osiągania zakładanych efektów uczenia się,
- skuteczność stosowanych metod i form pracy,
- poziom zaangażowania uczniów w proces uczenia się,
- rozwój samodzielności i odpowiedzialności uczniów za własną naukę,
- atmosfera sprzyjająca uczeniu się i współpracy.

Wskazane jest, aby nauczyciel dokonywał zarówno ewaluacji bieżącej jak i sumatywnej i formułował wnioski służące doskonaleniu i planowaniu kolejnych działań dydaktycznych.

7. Wykaz aktów prawnych

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 22 marca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 12 marca 2026 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach

8. Literatura źródłowa

A. Abramczyk, S. Jurkowski, *Kooperatywne uczenie się – metody i techniki pracy w zróżnicowanych zespołach klasowych* [w:] „Języki Obce w Szkole” 02/2018, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa, 2018

A. Abramczyk, A. Pasternak, J. Stefańska, *Program nauczania języka angielskiego: Kompetentny nauczyciel kształtuje kompetencje kluczowe*, Pearson, Warszawa 2019

E. Deinzer, *Teaching grammar: approaches and methods*, Friedrich–Alexander University Erlangen–Nuremberg (Institut für Anglistik/Amerikanistik), 2007.

J. Hattie, *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015

D. Kondrat, *Twórcze sposoby na naukę gramatyki angielskiej* [w:] „Języki Obce w Szkole” 01/2014, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa, 2014

A. Pogorzelska, *Przewodnik po dydaktycznej teorii i praktyce*, PWSZ, Suwałki, 2015

A. Szymczak, E. Strzemieczna (red.), *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2025

R.E. Slavin, *Cooperative Learning: Theory, Research and Practice*, Pearson, 1995

9. Źródła internetowe

C. Dweck, *The power of YET*, <https://www.youtube.com/watch?v=hiiEeMN7vbQ> [dostęp: czerwiec 2026 r.]

10. Narzędziownik TIK

Card Story https://5card.cogdogblog.com/index.php	Liveworksheets https://www.liveworksheets.com/
Adobe Firefly https://www.adobe.com/	LyricsTraining https://lyricstraining.com/

Answer Garden https://answergarden.ch/	Magnific https://www.magnific.com/pl
Baamboozle https://www.baamboozle.com/	Mentimeter https://www.mentimeter.com/
Canva https://www.canva.com/	Midjourney https://www.midjourney.com/
Chat GPT https://chatgpt.com/	Miro https://miro.com/
Claude https://claude.ai/	MyStorybook https://www.mystorybook.com
Conversation Starters https://www.conversationstarters.com/generator.php	Notebook LM https://notebooklm.google/
Copilot https://copilot.microsoft.com/	Online Stopwatch https://www.online-stopwatch.com/
Davinci AI https://davinci.ai/	Phraselt https://phraseit.net/
Edpuzzle https://edpuzzle.com/	Pixabay https://pixabay.com/pl/
Educaplay https://www.educaplay.com/	QR Code Generator https://pl.qr-code-generator.com/
ESL-Bits http://esl-bits.net/	SpatialChat https://spatial.chat/
ESL Brains https://eslbrains.com/	Speechify https://speechify.com/
Flippity https://www.flippity.net/	Story Maker British Council https://learnenglishkids.britishcouncil.org/games/story-maker-2
Games to Learn English https://www.gamestolearnenglish.com/	Suno https://suno.com/
Gamma https://gamma.app/pl	Swellgarfo Scattergories https://swellgarfo.com/scattergories/
Gemini https://gemini.google.com/	Test-English https://test-english.com/
Genially https://genially.com/	The Little Prince in Levels https://www.thelittleprinceinlevels.com/

GoNoodle https://app.gonoodle.com/	ToonyTool https://www.toonytool.com/
ISL Collective https://en.islcollective.com/	Wayground https://wayground.com/?lng=pl
JeopardyLabs https://jeopardylabs.com/	WheelDecide https://wheeldecide.com/
JigsawPlanet https://www.jigsawplanet.com/?lang=pl	WordArt https://wordart.com/
Kahoot https://kahoot.it/	Wordwall https://wordwall.net/pl